

การศึกษาเปรียบเทียบประเพณีสารทเดือนสิบกับแนวคิดเรื่องกรรม
และการอุทิศส่วนกุศลในพุทธศาสนานิกายเถรวาท
A Comparative Study between *Sard Deun Sib* Festival and
Concept of *Kamma* and Merit Transfer in Theravada Buddhism

สุมาลัย กาลวิบูลย์
Sumalai Ganwiboon

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบประเพณีสารทเดือนสิบกับแนวคิดเรื่องกรรมและการอุทิศส่วนกุศลในพุทธศาสนานิกายเถรวาท” มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาแนวคิดเรื่องกรรมและการอุทิศส่วนกุศลในพุทธศาสนานิกายเถรวาท ศึกษาที่มาและรูปแบบของประเพณีสารทเดือนสิบ และศึกษาเปรียบเทียบประเพณีสารทเดือนสิบกับแนวคิดเรื่องกรรมและการอุทิศส่วนกุศลในพุทธศาสนานิกายเถรวาท งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ที่ศึกษาจากข้อมูลเอกสารและเก็บข้อมูลภาคสนามโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ สันทนา และสังเกตผู้เข้าร่วมประเพณีสารทเดือนสิบ

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ประเพณีสารทเป็นประเพณีที่คนไทยทั่วทุกภาคให้ความสำคัญในฐานะที่เป็นวันทำบุญในช่วงกลางเดือนสิบ มีเป้าหมายเพื่อทำบุญให้แก่ผู้ล่วงลับทั้งที่เป็นญาติและมีโช ชาวภาคใต้เรียกประเพณีนี้ว่าประเพณีบุญเดือนสิบหรือเรียกตามทางราชการว่าสารทเดือนสิบ เชื่อว่าอาจจะมาจากพิธีศราทธประจำปีของศาสนาพราหมณ์-ฮินดูที่เรียกว่าประเพณีปีตรบักซ์หรือโซลาศราทธ เนื่องจากมีความสอดคล้องอยู่หลายด้าน อาทิ การนิยามความหมายของ “สารท” และ “เปรต” ที่มา การประกอบพิธีในช่วงเวลาเดียวกันของทุกปี ขั้นตอนการประกอบพิธีที่ใกล้เคียงกัน อีกทั้งยังใช้เครื่องอุทิศในเชิงสัญลักษณ์เช่นเดียวกัน ซึ่งเมื่อพิจารณาจากมุมมองของพุทธศาสนาแล้วถือว่าประเพณีสารทเดือนสิบเป็นประเพณีที่มุ่งเน้นในคำสอนเรื่องกรรมและการอุทิศส่วนกุศลถึงแม้ว่าการนิยามความหมายของ “กรรม” ในประเพณีสารทเดือนสิบมีความแตกต่างจาก “กรรม” ในพุทธศาสนานิกายเถรวาทอยู่บ้าง แต่ความเชื่อเรื่องกรรมที่ปรากฏอยู่ในประเพณีสารทเดือนสิบยังคงมุ่งเน้นที่ประเด็นสำคัญในคำสอน นั่นคือหลักศีลธรรมซึ่งส่งผลให้ผู้เข้าร่วมทำความดีละเว้นความชั่วเพื่อให้เกิดผลดีและหลีกเลี่ยงผลร้ายที่จะเกิดขึ้น

นอกจากนี้ส่วนสำคัญอีกส่วนหนึ่งในประเพณีสารทเดือนสิบ คือ การอุทิศส่วนกุศล พุทธศาสนิกทายเถรวาทกล่าวว่าการอุทิศส่วนกุศลประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ ผู้ทำบุญ ของที่ใช้ในการทำบุญ ผู้รับของที่ทำบุญ และผู้รับส่วนบุญที่อุทิศให้ สารทเดือนสิบเน้นที่ของถวายและผู้รับส่วนบุญ ในขณะที่พุทธศาสนาเน้นที่ความศรัทธาของผู้ทำบุญและผู้รับของทำบุญหรือพระสงฆ์ จากจุดเน้นที่แตกต่างกันส่งผลให้ผู้เข้าร่วมประเพณีสารททำบุญโดยไม่เข้าใจหลักคำสอนที่ปรากฏในประเพณี แต่ให้ความสำคัญกับรูปแบบของประเพณีซึ่งเป็นเพียงเปลือกที่ห่อหุ้มคำสอนในพุทธศาสนา และที่สำคัญยังขาดการตรวจสอบคุณสมบัติของพระสงฆ์ในฐานะผู้รับของทำบุญ ซึ่งเป็นส่วนประกอบที่สำคัญในการที่จะส่งผลให้บุญที่ทำมีผลเพิ่มเป็นรอยเท้าทวีคูณ การตรวจสอบคุณสมบัติของผู้รับนั้นนับว่าเป็นพุทธอบายในการตรวจสอบพระสงฆ์อีกทางหนึ่งเพื่อให้นักบวชในพุทธศาสนาเป็นนักบวชที่มีคุณภาพถึงพร้อมด้วยคุณธรรมรวมถึงเพื่อดำรงศรัทธาของศาสนิก และหากผู้เข้าร่วมประเพณีได้ให้ความสำคัญกับส่วนประกอบทั้ง 4 แล้วเชื่อว่าจะทำให้พุทธศาสนามีนักบวชผู้ทรงธรรม และศาสนิกผู้ก่อปรตด้วยศรัทธาและปัญญาไปพร้อมกัน

คำสำคัญ: กรรม การอุทิศส่วนกุศล ประเพณีสารทเดือนสิบ พุทธศาสนิกทายเถรวาท

Abstract

The objectives of this research are: to study the concept of *Kamma* and the concept of merit transfer in Theravada Buddhism, to study the *Sard Deun Sib* Festival, its background, and its ceremonial process, and to compare study the concept of *Kamma* and merit transfer in *Sard Deun Sib* festival and Theravada Buddhism. The research is a quantitative research in which its methods are: library research method, interview method, and participation in the *Sard Deun Sib* festival.

The research indicated that *Sard* is a festival at the tenth lunar month that most Thai paid attention to as a merit doing festival to the departed ancestors. People in the southern part of Thailand called "*Boon Duen Sib*" or officially called "*Sard Duen Sib*." The *Sard Duen Sib* festival may be originated from the *Pitr-Paksha* of Brahmanism-Hinduism since both festivals have many in similar i.e., belief, background, definition of concerned terms i.e., "*Sard*," "*Kamma*," and

“Peta,” background, start and end at the same time, and both offered offerings in the form of symbol with the hope that these offerings would be useful to their departed ancestors in the spiritual world. *Sard Duen Sib* festival comparing to Buddhism point of view is a festival that given priority to the concept of *Kamma* and Merit Transfer. *Sard Duen Sib* festival defines the term “*Kamma*” different from that of Buddhism. However, it still retains the core idea of *Kamma* i.e., moral idea. Moreover, Buddhism refers to 4 factors in transferring of merit i.e., doer, donee, gift, and merit transfer to the depart(Ed) *Sard Duen Sib* festival stresses on gift and merit transferring to the depart(Ed) Therefore, people who attended this festival could not understand the hidden Buddhist *Dhamma* behind the festival that the festival is only mean to draw people to do merit in order to understand *Dhamma* behind it not to the gift. While, Buddhism on the other hand pays more attention to faith of the doer and the qualified donee. In order to have faith in Buddhism, people need to understand its teaching, and in order to give gift to qualified donee, people need to verify the donee from time to time. Therefore, these could maintain Buddhism in pure teaching with qualified monks, and protect by Buddhist who contain with faith and wisdom.

Keywords: *Kamma*, Merit Transfer, *Sard Duen Sib* festival, and Theravada Buddhism

ความนำ

แม้ว่าคนไทยส่วนใหญ่จะมีความเชื่อเรื่องกรรมแต่ความเชื่อเรื่องกรรมของคนไทยกลายเป็นความเชื่อที่คลาดเคลื่อนไปจากการตีความหมายของกรรมในพุทธศาสนาแต่กลับมีความสอดคล้องกับการตีความหมายในศาสนาพราหมณ์มากกว่า กล่าวคือพุทธศาสนามองว่ากรรมเป็นเหตุในขณะที่ศาสนาพราหมณ์มองว่ากรรมเป็นผล ไม่ว่าจะกรรมจะเป็นเหตุหรือเป็นผลแต่แนวคิดเรื่องกรรมเป็นแนวคิดที่มีผลโดยตรงต่อหลักศีลธรรมส่งผลให้ศาสนิกทำความดีละเว้นความชั่ว ซึ่งความดีที่ได้ทำนั้นสามารถอุทิศให้แก่ผู้อื่นได้ที่พุทธศาสนาเรียกว่า “ปัตติทานมัย” หรือ “การอุทิศส่วนกุศล” ซึ่งการอุทิศส่วนกุศลนี้เป็นการอุทิศให้แก่ผู้ล่วงลับ ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยหลัก 4 ปัจจัย คือ 1) ผู้ทำบุญและอุทิศ

ส่วนกุศลจากการทำบุญ 2) ผู้รับของอุทิศที่มีคุณสมบัติเหมาะสม 3) ของที่ตั้งใจมอบ และ 4) ผู้อุทิศส่วนกุศลอุทิศส่วนกุศลให้ ซึ่งผู้รับส่วนบุญที่มีการอุทิศให้นั้นเชื่อว่ามิเพียงเปรตเท่านั้น พระธรรมปิฎกกล่าววาเปรตคือผู้ที่ตายไปแล้ว หรือสัตว์ที่ไปเกิดในโลกเปรต ได้รับทุกข์ทรมาน เพราะไม่มีอาหาร หรือไม่สามารรถรับประทานอาหารได้ หรือรับประทานไม่ได้โดยยาก (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). 2538: 173) สาเหตุที่ทำให้ต้องไปเกิดเป็นเปรตนั้นเนื่องมาจากการทำกรรมชั่วในอดีต ซึ่งแนวคิดเรื่องกรรมเป็นแนวคิดที่ส่งผลต่อความเชื่อในสังคมไทยดังที่ปรากฏอยู่ในประเพณีต่าง ๆ ประเพณีหนึ่งที่ปรากฏแนวคิดเรื่องกรรมและการอุทิศส่วนกุศลคือประเพณีสารทซึ่งเป็นประเพณีที่คนไทยทั่วทุกภาคให้ความสำคัญ ชาวภาคใต้เรียกประเพณีนี้ว่าประเพณีทำบุญเดือนสิบหรือที่เรียกอย่างเป็นทางการว่าประเพณีสารทเดือนสิบ ชาวภาคใต้เชื่อว่าในช่วงวันแรม 1 ค่ำเดือน 10 จนถึงวันแรม 15 ค่ำเดือน 10 เป็นช่วงเวลาที่เป็นเปรตซึ่งชาวภาคใต้เชื่อว่าเป็นบรรพบุรุษผู้ล่วงลับของตนผู้ไปเกิดในโลกนรกได้รับทุกข์ทรมานอันเป็นผลเนื่องมาจากได้ทำกรรมชั่วไว้ในอดีตชาติได้รับการปลดปล่อยจากพญายมบาลให้มาเยี่ยมลูกหลานบนโลกมนุษย์ ดังนั้นในช่วงเวลานี้ของทุกปีจึงเป็นเวลาที่ชาวภาคใต้จะต้องแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษผู้ล่วงลับด้วยการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้

อย่างไรก็ตามประเพณีการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษไม่ได้มีเฉพาะพิธีสารทในประเทศไทยเท่านั้นในประเทศอินเดียก็มีการประกอบพิธีสารทเพื่ออุทิศให้แก่ผู้ล่วงลับหลังจากพิธีศพเช่นกัน โดยพิธีที่ทำขึ้นตรงกับประเพณีสารทเดือนสิบคือพิธีสารทประจำปีที่เรียกว่าเทศกาลบิตรปากษ์ซึ่งมีความสอดคล้องกับเทศกาลสารทเดือนสิบจนอาจสรุปได้ว่าเป็นพิธีเดียวกัน เนื่องจากมีการประกอบพิธีในช่วงเวลาที่ตรงกันทุกปี มีการนิยามความหมายของ “กรรม” ความหมายของ “เปรต” และความหมายของ “สารท” ที่ตรงกัน นอกจากนี้ยังมีที่มาที่ใกล้เคียงกัน รวมถึงมีเป้าหมายและการประกอบพิธีกรรมที่คล้ายคลึงกัน ประเพณีสารทเดือนสิบเป็นเพียงปรากฏการณ์ที่สะท้อนให้เห็นว่าประเพณีของไทยที่เราเชื่อว่าเป็นประเพณีพุทธนั้นไม่ได้เป็นพุทธแท้แต่มีการผสมผสานกับแนวคิดในศาสนาอื่นซึ่งยังขาดการศึกษาในเชิงวิชาการ รวมถึงยังขาดการทำความเข้าใจในคำสอนในพุทธศาสนาที่อยู่ในตัวประเพณีอีกด้วย ดังนั้นเพื่อให้เข้าใจในประเพณีสารทเดือนสิบและคำสอนในพุทธศาสนาที่แฝงอยู่ในประเพณีสารทเดือนสิบ จึงจำเป็นต้องศึกษาแนวคิดเรื่องกรรมและการอุทิศส่วนกุศลในพุทธศาสนานิกายเถรวาท ศึกษาที่มาของประเพณีสารทเดือนสิบและการ

ศึกษาเปรียบเทียบให้เห็นถึงข้อแตกต่างในความเชื่อเรื่องกรรมและการอุทิศส่วนกุศลในพุทธศาสนาและในประเพณีสารทเดือนสิบ เพื่อให้มีการการศึกษาและรวบรวมข้อมูลในเชิงวิชาการเกี่ยวกับประเพณีสารทเดือนสิบและคำสอนในพุทธศาสนาอย่างเป็นระบบต่อไป

แนวคิดเรื่องกรรมและการอุทิศส่วนกุศลในพุทธศาสนานิกายเถรวาท

พุทธศาสนานิกายเถรวาทที่คนไทยทั่วไปเรียกว่าพุทธศาสนานั้นเป็นพุทธศาสนานิกายดั้งเดิมตั้งแต่สมัยพุทธกาล สาเหตุที่เรียกว่าเถรวาทนั้นเนื่องมาจากเป็นนิกายที่อนุรักษ์แนวคิดของกลุ่มพระเถระผู้ทำสังคายนาครั้งแรกโดยมีพระมหากัสสปเถระเป็นประธาน เพื่อรวบรวมพระธรรมและพระวินัยและรักษาคำสอนหรือแนวคิดดั้งเดิมไว้ให้มากที่สุด (วัชระ งามจิตฺตเจริณฺญ. 2552: 2) แนวคิดหลัก ๆ ในพุทธศาสนานิกายเถรวาทที่สืบทอดมาจนถึงปัจจุบันมีหลายแนวคิด แต่แนวคิดหนึ่งซึ่งส่งผลต่อความคิด พฤติกรรม ตลอดจนวัฒนธรรมของคนไทย คือ แนวคิดเรื่องกรรม แนวคิดเรื่องกรรมนี้ไม่ได้เป็นแนวคิดใหม่ที่พระพุทธเจ้าคิดค้นขึ้น หากเป็นแนวคิดที่ปรากฏในศาสนาพราหมณ์ตั้งแต่ยุคพระเวท ซึ่งความหมายของ “กรรม” ในยุคนั้นหมายถึงการบูชาข้ายัญ ในขณะที่ศาสนาเซนศาสนารวมสมัยกับพุทธศาสนาเชื่อว่า “กรรม” หมายถึงละอองเล็ก ๆ ที่มาห่อหุ้มชีวิตหรือวิญญาณ ไม่ให้เข้าถึงสัจธรรมได้ องค์สัมมาสัมพุทธเจ้าได้นิยามความหมายของ “กรรม” ว่า กรรมคือเจตนา (เจตนาหิ ภิกขเว กมฺมํ วทามิ) ในปัจจุบัน “กรรม” ในพุทธศาสนานิกายเถรวาทพบว่ามีกรกล่าวถึงอยู่ 2 ความหมาย คือ 1) กรรม หมายถึง การกระทำ ซึ่งเป็นค่ากลาง ๆ ไม่ได้หรือชั่วในตัวเองขึ้นอยู่กับกระทำที่เพิ่มขึ้น ทำดีเป็นกรรมดีทำชั่วเป็นกรรมชั่ว (พุทธทาสภิกขุ. 2548: 88; พระพรหมคุณาภรณ์. 2550: 6-7; พระพรหมโมลี. 2544: 22) และ 2) กรรม คือ เจตนา (พระพรหมคุณาภรณ์. 2550: 6-7; พระพรหมโมลี. 2544: 22) ในขณะที่ท่านพุทธทาสภิกขุกล่าวถึงกรรมไว้ 2 แก่มุม คือ 1) กรรมในแง่ของศีลธรรม คือ มีผู้ทำกรรมและได้รับผลกรรมในชาติต่อ ๆ มา และ 2) กรรมในแง่ที่เป็นวิทยาศาสตร์ กรรมในแง่นี้เป็นปัจจุสมุปันนธรรมหรือสภาวะธรรม เป็นการเกิดขึ้นตามลำดับแล้วส่งผลกระทบต่อจิตใจหากทำดีจะเกิดความรู้สึที่ดีขึ้นในจิตใจ เป็นต้น (พุทธทาสภิกขุ. 2548: 88-92) ในการทำกรรมใด ๆ ทำได้ 3 ทาง คือ ทางกาย เป็นกายกรรม ทางคำพูดเป็นวจีกรรม และทางความคิดเป็นมโนกรรม กรรมที่ละเอียดที่สุดคือกรรมทางใจหรือมโนกรรม ซึ่งนอกจากจะละเอียดอ่อนที่สุดแล้วยังเป็นฐานของการกระทำอื่น ๆ กล่าวคือเราต้องคิดก่อนเมื่อมีความคิดเกิดขึ้นในใจจึงส่งผลให้เกิดการ

กระทำหรือคำพูดตามมา พุทธศาสนาจึงถือว่ามโนกรรมมีความสำคัญที่สุด เพราะเป็นจุดเริ่มต้นเป็นตัวการเป็นตัววางแผน มโนกรรมจึงเป็นตัวกำหนดวิถีหรือชี้แนวทางให้แก่แนวคิด ความนิยม และความเชื่อถือ เป็นตัวกำกับ คนหนึ่ง ๆ มีความชอบในวิถีใดจะดำเนินชีวิตตามวิถีนั้น ดังนั้นสังคัมมนุษย์จะเป็นไปอย่างไรจึงเริ่มมาจากมโนกรรมที่ปัจจุบันเรียกว่า “ค่านิยม” เมื่อสังคัมมีค่านิยมใดจะชักนำลักษณะการดำเนินชีวิตมนุษย์ในสังคัมให้เป็นไปอย่างนั้น (พระพรหมคุณาภรณ์. 2550: 28-30)

แนวคิดเรื่องกรรมเป็นแนวคิดที่เชื่อมโยงกับแนวคิดอื่น ๆ กล่าวคือ เมื่อกรรมคือการกระทำหรือการกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา การกระทำนั้น ๆ ย่อมให้ผล ซึ่งผลของกรรมที่เรียกว่าวิบากอาจให้ผลในชาตินี้หรือชาติต่อ ๆ ไป หรืออาจไม่ให้ผลที่เรียกว่าอโหสิกรรม ผู้รับผลกรรมคือผู้ที่กระทำกรรมนั่นเอง จนกว่าผู้กระทำกรรมบรรลุธรรมที่ทำให้หลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดจึงไม่ต้องมารับผลของกรรม ดังนั้นชีวิตในพุทธศาสนาจึงไม่ได้สิ้นสุดหลังการตายในชาตินี้แต่ยังคงเวียนตายเวียนเกิดอย่างไม่จบไม่สิ้น ซึ่งการไปเกิดในชาติต่อไปไม่ได้จำเพาะเจาะจงอยู่แค่การเกิดเป็นมนุษย์ เนื่องจากการเวียนตายเวียนเกิดในสังสารวัฏหรือวัฏฏะแห่งการเวียนตายเวียนเกิดนี้มีที่ไปเกิดถึง 31 ภพภูมิ กล่าวคือผลของการคิดชั่ว และหรือทำชั่ว และหรือพูดชั่ว คือการไปเกิดเป็นดิรัจฉาน เปรต อสุรกาย หรือสัตว์นรก หากทำดีรักษาศีล 5 จะมาเกิดเป็นมนุษย์ หากทั้งรักษาศีล 5 และมีหิริโอตตปัสจะจะไปเกิดบนสวรรค์ชั้นใดชั้นหนึ่งใน 6 ชั้น หากบำเพ็ญฌานและเสียชีวิตขณะอยู่ในฌานก็จะไปเกิดในชั้นรูปพรหมซึ่งมีถึง 16 ชั้นตามรูปฌานที่ได้บรรลุ และหากบำเพ็ญฌานจนสำเร็จรูปฌานและเสียชีวิตขณะอยู่ในฌานก็จะไปเกิดในชั้นรูปพรหมซึ่งมีด้วยกัน 4 ชั้น ทั้งนี้ทั้งนั้นขึ้นอยู่กับรูปฌานที่ได้บรรลุ เมื่อใดที่กรรมที่ส่งผลให้ไปเกิดในภพภูมินั้น ๆ หมดลงก็ต้องมาเวียนตายเวียนเกิดอยู่ใน 31 ภพภูมิเหล่านี้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด จริงอยู่ว่าเมื่อชีวิตมาถึงปลายทางของมันย่อมนำความเศร้าโศกเสียใจแก่ญาติสนิทมิตรสหาย เพื่อให้ผู้ล่วงลับได้ไปสู่สุคติญาติจึงประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ให้ และหากผู้ล่วงลับไปสู่ทุคติภูมิญาติ ๆ ต่างพยายามหาหนทางบรรเทาทุกข์ให้แก่ผู้ล่วงลับ ซึ่งในบรรดาสัตว์ใน 31 ภพภูมิที่กล่าวมาข้างต้นมีเพียงสัตว์ในภพภูมิเดียวที่จะได้รับการบรรเทาทุกข์ผ่านความช่วยเหลือของญาติ ๆ ได้คือเปรต และมีเปรตบางประเภทเท่านั้นที่สามารถรับความช่วยเหลือนี้ได้ คือ ปรทัตตูปชีวินเปรตและวิมานเปรต บางประเภท สาเหตุที่เปรตประเภทอื่นไม่สามารถรับส่วนกุศลที่อุทิศมายังตนได้นั้น เนื่องจากเปรตเหล่านั้นยังมีบาปหนาต้องอาศัยเวลาเพื่อที่จะทำให้บาปเหล่านั้นเบาบาง

ลง เปรตบางคนต้องรอถึง 92 กัลป์จึงสามารถรับส่วนบุญได้ ซึ่งการช่วยเหลือเปรตที่อยู่ในปรโลกไม่สามารถส่งความช่วยเหลือที่เป็นสสารไปได้ ส่งไปได้เพียงผลบุญเท่านั้น ซึ่ง “บุญสำเร็จด้วยการให้ส่วนบุญ” หรือ “การอุทิศส่วนกุศล” ภาษาบาลีเรียกว่า “ปัตติทานมัย” เป็นการทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนแห่งความดีให้แก่ผู้อื่น (ข้อ 6 ในบุญกิริยาวัตถุ 10)” (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). 2538: 166) ซึ่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้ว่าเป็นหน้าที่ของญาติพี่น้องที่ต้องอุทิศส่วนกุศลไปยังบรรดาเปรต (Pv. 6)¹ การอุทิศส่วนกุศลจะครบถ้วนต้องประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ประการ คือ 1) ผู้ทำบุญและอุทิศส่วนกุศลจากการทำบุญ 2) ผู้รับของอุทิศที่มีคุณสมบัติเหมาะสม 3) ของที่ตั้งใจมอบ และ 4) ผู้อุทิศส่วนกุศลอุทิศส่วนกุศลให้ หากผู้รับของอุทิศไม่มีคุณสมบัติที่เหมาะสมผู้รับก็ไม่สามารถรับส่วนกุศลที่อุทิศให้ตนได้ ผู้รับของอุทิศที่จะทำให้ผลบุญมีผลมากที่สุดคือ พระอรหันต์ หากทำบุญเพียงน้อยนิดกับพระอรหันต์ สามารถส่งผลให้ไปเกิดในโลกสวรรค์ได้ (เปตวัตถุ. 5)

ผู้รับส่วนบุญหรือ “เปรต” มาจากภาษาสันสกฤต หมายถึง ผู้ที่ได้ผ่านไปสู่อีกโลกหนึ่ง ผู้ล่วงลับ หรือ วิญญาณของผู้ล่วงลับ หมายถึงวิญญาณที่ทรมานหรืออยู่ในนรก (Pv. x) นอกจากนี้ยังหมายถึงผู้ที่ปราศจากความสุข (Narada Mahathera. 1980: x) ส่วน “เปต” เป็นภาษาบาลี” หมายถึง ผู้ที่ล่วงลับ ไม่ว่าจะไปสู่สุคติหรือทุคติ (Law. 1997: ix) ในพุทธศาสนามีการจำแนกประเภทของเปรตไว้หลากหลาย แต่ในที่นี้ขอนำข้อมูลของเปรตที่กล่าวถึงในคัมภีร์เปตวัตถุ คัมภีร์ที่กล่าวถึงเปรตและวัตถุหรือเหตุที่ทำให้ต้องเกิดเป็นเปรต คัมภีร์เปตวัตถุกล่าวถึงเปรตโดยสรุปได้ 5 ประเภท คือ 1) วันตาสิกเปรต คือเปรตที่ยังชีพอยู่ได้ด้วยสิ่งผู้อื่นได้ขบออกมา 2) ขุปปีปาสเปรต คือ เปรตที่ทรมานจากความหิวโหยและความกระหายอยู่เป็นเวลานาน บางตนต้องทรมานนานนับพุทธันดร 3) ปรทัตตูปชีวินเปรต เป็นเปรตประเภทเดียวที่สามารถรับผลบุญที่อุทิศไปให้ได้ 4) เวมานิกเปรต หรือเปรตที่มีวิมานซึ่งบางตนระบุว่าสามารถได้รับส่วนกุศลที่อุทิศมาให้ตนได้ และ 5) เปรตที่ไม่สามารถจัดเข้าพวกกับเปรตที่กล่าวมาข้างต้นได้ ปรทัตตูปชีวินเปรตเป็นเปรตประเภทเดียวที่สามารถรับผลบุญที่อุทิศไปให้ได้ (Pv. 7, 42) ปรทัตตูปชีวินเปรตที่กล่าวถึงในคัมภีร์เปตวัตถุมีรูปลักษณ์ที่แตกต่างกัน ปรทัตตูปชีวินเปรตส่วนใหญ่

¹ Pv. หมายถึง Petavatthu: Stories of the Depart(Ed) (1993) tr. H. S. Gehman. Oxford: PTS.

จะผอมจนเห็นเส้นเลือดและซี่โครงอย่างชัดเจน และมีรูปลักษณะที่หน้าสะพรึงกลัว (Pv. 13, 15, 31) รอคอยเป็นเวลานานบร็อยกลับจึงจะสามารถรับผลบุญที่อุทิศให้ตนได้ (Pv. 5) เรื้อนด้วยร่างที่เปลือยเปล่า มีแต่ความหิวและความกระหายตลอดเวลาหาร้อยปี (Pv. 13) ทนทุกข์ทรมาน 5 ประการ คือ ตามร่างกายมีแต่ฝุ่น คันตามเนื้อตัว ไม่มีเสื้อผ้าสวมใส่ มีกลิ่นกายที่เหม็นเหมือนนุจจาระ และประสบแต่ความทุกข์ทรมาน (Pv. 15) ยามกระหายเดินไปที่แม่น้ำ น้ำกลายเป็นน้ำร้อน ในยามที่อากาศร้อนเดินไปหาที่กำบังที่กำบังกลับกลายเป็นที่ร้อน และโดนลมที่ลุกโชนด้วยความร้อนพัดใส่ (Pv. 31) ยังชีพด้วยสิ่งที่ผู้อื่นขับออกมา สิ่งที่ผู้อื่นไม่ต้องการ น้ำลาย น้ำมูก เสมหะ น้ำมันศพ และเลือดจากการคลอบุตร รวมถึงเลือดของผู้ที่บาดเจ็บ และผู้ที่ถูกตัดจมูกและศีรษะ ไรที่ฟังและที่พิก ต้องนอนบนกองฟืนเผาศพ (Pv. 14) เปลือยกาย (Pv. 6, 9, 20, 26-27) มีกลิ่นกายและลมหายใจที่เหม็นเน่า ตามร่างกายมีแต่แมลงวันตอม ไม่มีเสื้อผ้าสวมใส่และรูปลักษณะน่าเกลียด ยามฟ้าสว่างและยามเย็นให้กำเนิดลูกชายครึ่งละตน และกินลูกทั้งหมดแต่ไม่อิ่ม ยังคงหิวและกระหาย (Pv. 6) เปลือยกายและมีหน้าตาน่าเกลียด ในชีวิตมีแต่ความหิวและกระหาย เมื่อได้รับมอบของทิพย์ทันทีที่อาหารและเครื่องดื่มทิพย์ถึงมืออาหารและเครื่องดื่มทิพย์กลายเป็นมูลสัตว์ ส่วนเสื้อผ้าทิพย์กลายเป็นแผ่นเหล็กร้อน จึงได้แต่อาเจียนและร้องด้วยความเจ็บปวด (Pv. 9) เปลือยกายเหาะมาในอากาศ ร่างกายเหมือนกับโดนทิ่มด้วยเข็ม หหมดแรงจากความหิว ต้องไปหาญาติเพื่อขออาหาร (Pv. 20) ประดับกายด้วยพวงมาลัย เดินอยู่บนแม่น้ำคงคาโดยไม่จม มีแต่ความหิวและกระหาย (Pv. 26) เปลือยกายและผอมแห้งมีกระดูกเหมือนเข็ม มีแต่ความอิดโรย ต้องอยู่กับความตื่นตระหนกและความกลัว (Pv. 27) หลังจากได้รับผลบุญเปรตบางคนมีรูปลักษณะราวกับเทวดาประดับกายด้วยเครื่องประดับนานับประการ พร้อมทั้งยังมอบของที่ตนได้รับจากการอุทิศผลบุญให้แก่ผู้อื่นได้ (Pv. 38) เปรตบางคนมีวิมานหลังจากได้รับผลบุญที่ลูกสาวมอบถวายแด่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า (Pv. 47) นางเปรตคนหนึ่งหลังจากได้รับผลบุญที่อุทิศให้นางได้ไปเกิดเป็นเทวดาบนสวรรค์หลังจากที่พระสารีบุตรทำบุญในนามของนาง (Pv. 14) นอกจากปรตตูปชีวินเปรตที่ได้รับส่วนบุญที่อุทิศให้ไปแล้ว คัมภีร์เปตวัตถุยังกล่าวถึงการได้รับส่วนกุศลของนางเวมานิกเปรตอีกด้วย กล่าวคือ นางเปรตคนหนึ่งเกิดลำพังในวิมานทองกลางมหาสมุทร นางเวียนตายเวียนเกิดด้วยร่างที่เปลือยเปล่าในวิมานทองนี้ถึงหนึ่งพุทธันดร จนกระทั่งมีเรือพ่อค้าผ่านมาและได้มอบผ้าและ

เครื่องนุ่งห่มให้กับอุบาสนายหนึ่งแล้วอุทิศผลบุญนั้นให้แก่นาง นางจึงมีเสื้อผ้า อาหาร และเครื่องดื่ม (Pv.10)

แนวคิดเรื่องกรรมและแนวคิดอื่น ๆ ที่สืบเนื่องเป็นแนวคิดที่มีผลต่อความเชื่อและพฤติกรรมของคนในสังคมไทยส่วนใหญ่ ดังที่ปรากฏอยู่ในประเพณีต่าง ๆ โดยเฉพาะในประเพณีสารท ซึ่งเป็นประเพณีที่มีความเชื่อว่าญาติผู้ล่วงลับของเราหากทำกรรมดีจะได้ไปเสวยสุขอยู่บนสวรรค์ ในทางตรงกันข้ามหากทำกรรมชั่วต้องได้รับผลร้ายไปเกิดอยู่ในภพภูมิที่มีความลำบากจนถึงทุกข์ทรมาน ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของญาติที่ยังมีชีวิตอยู่ในการช่วยเหลือญาติผู้ล่วงลับเหล่านี้ ด้วยการทำบุญและอุทิศส่วนกุศลให้ด้วยความหวังว่าจะบรรเทาทุกข์ให้แก่ญาติ ๆ เหล่านี้ได้ ทางภาคใต้เองก็มีการประกอบประเพณีสารท เรียกว่า “สารทเดือนสิบ”

ที่มาและรูปแบบของประเพณีสารทเดือนสิบ

เทศกาลสารทเป็นเทศกาลที่ชาวบ้านนำเอาโภชนาอาหารพร้อมทั้งกระยาสารท และกล้วยไข่ไปตักบาตรธารณะกันที่วัด การตักบาตรธารณะคือนำห่อกระยาสารทใส่ลงในบาตรที่วางเรียงเป็นแถวบนร้านที่ทางวัดจัดให้ ชาวบ้านตักทั้งบาตรกระยาสารทและตักบาตรข้าวไปพร้อม ๆ กัน หลังตักบาตรมีการกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษผู้ล่วงลับ หากลูกหลานไม่ได้ทำบุญตักบาตรกระยาสารทผู้ป่่วย่าตายายจะได้รับความเดือดร้อนอดอยาก ถือว่าลูกหลานขาดความกตัญญูต่อบุพการี (พระยาอนุমানราชชน. 2531: 118-120) “สารท” มีการตีความกันไปหลากหลายนักวิชาการส่วนใหญ่เชื่อว่า “สารท” หมายถึง ฤดูใบไม้ร่วง หรือ Autumn (พระยาอนุমানราชชน; พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. 2546: 1096, 1183; แปลก สนธิรักษ์. 2515: 313) รวมถึงเทศกาลทำบุญในวันสิ้นเดือนสิบด้วยการนำพืชพรรณธัญญาหารแรกเก็บเกี่ยวมาปรุงเป็นข้าวทิพย์และข้าวมธุปายาสถวายพระสงฆ์ (พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. 2546: 1096, 1183) “สารท” ยังหมายถึง การทำบุญตามกาล (พระมหาสันติ อุณจะนำ. 2541: 50-51) นอกจากนี้ “สารท” (Sard) ในภาษาบาลีหมายถึงการประกอบพิธีเพื่อญาติที่ล่วงลับ หมายถึงการประกอบพิธีศพเพื่อแสดงความเคารพต่อวิญญาณที่ล่วงลับโดยบรรดาญาติ ๆ ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับอาหารและของที่มอบให้แก่พราหมณ์ผู้ประกอบพิธี (Pali-English Dictionary. 2005: 1097) ซึ่งมีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า ศราทธ (Shraddha) ในภาษาสันสกฤต หมายถึง 1) ผู้ที่มีศรัทธาในศาสนาอย่างแรงกล้า ความจริง

ความภักดี ความเชื่อมั่นศรัทธา 2) มีความเชื่อมโยงกับพิธีศารท และ 3) พิธีหนึ่งเพื่อแสดงความเคารพ และเพื่อประโยชน์ของญาติผู้ล่วงลับที่ปฏิบัติอย่างเข้มงวดในวันเวลาที่แน่นอน และในโอกาสแห่งความรื่นเริงและโศกเศร้าของญาติ ๆ ที่ยังมีชีวิต (ประเพณีเหล่านี้ทำโดยการอุทิศเครื่องเซ่นหน้าที่ต้องอุทิศทุกวัน และเครื่องเซ่นที่เป็นข้าวบิณฑิหรือก้อนข้าวและอาหารแก่บรรพบุรุษทางพ่อและญาติทางแม่ขึ้นไป 3 ชั้น คือ พ่อ ปู่ และทวด ซึ่งพิธีศารทนั้น ไม่ใช่พิธีศพหรือพิธีอันตยคติ (Antyeshti) แต่เป็นส่วนเพิ่มเติมของพิธีศพ ซึ่งเป็นพิธีที่แสดงความเคารพและการแสดงความคารวะแก่ผู้ล่วงลับที่ทำโดยญาติ ๆ นอกจากนี้ยังเป็นการจัดเสียบึงให้แก่ผู้ล่วงลับหลังการประกอบพิธีศพซึ่งทำไปก่อนหน้าด้วยอาหารที่สร้างพลังให้แก่ผู้ล่วงลับส่งผลให้ผู้ล่วงลับได้รับกายละเอียด พิธีศารทจะจัดขึ้นได้หลังจากพิธีกรรมต่าง ๆ ในงานศพได้เสร็จสิ้นแล้ว (Sanskrit-English Dictionary. 2005: 1097) ซึ่งญาติผู้ล่วงลับเหล่านี้เราเรียกว่า “เปรต” หมายถึง ภูตภูตวิญญู ภูตวิญญู และไร้ร่าง (มีแต่เพียงลึงคสรีระ หรือกายละเอียดของบุคคลในการท่องเที่ยวในสังสารวัฏซึ่งไม่ถูกทำลายด้วยความตายจนกว่าวิญญูจะเข้าสู่นิพพานหรือโมกษะ) ผู้ล่วงลับจะต้องเป็นเปรตไปจนกว่าจะมีการถวายเครื่องเซ่นข้าวบิณฑิครั้งแรก เมื่อเครื่องเซ่นข้าวบิณฑิได้มอบให้แล้ว บรรดาเปรตก็จะมีที่อยู่ในหมู่ “ปรตถ” หรือเทพบิดร (Divine Fathers) ในดินแดนแห่งความผาสุกที่เรียกว่า “ปิตฤโลก” และการประกอบพิธีศารทจะเป็นที่พอใจและให้ผลมากเมื่อผู้ประกอบพิธีคือลูกชาย (Sanskrit-English Dictionary. 2005: 711)

ทางภาคใต้เรียกประเพณีสารทว่าประเพณีบุญเดือนสิบหรือเรียกอย่างเป็นทางการว่าประเพณีสารทเดือนสิบ ซึ่งมีชื่อเรียกแตกต่างกันหลายชื่อ ส่วนใหญ่จะเรียกตามลักษณะ 4 ลักษณะ คือ 1) กำหนดเรียกตามเดือนที่ทำบุญประเพณี เนื่องจากประเพณีทำบุญนี้จัดให้มีขึ้นในเดือน 10 ตามคติความเชื่อดังกล่าวแล้ว ชาวบ้านจึงเรียกกันอย่างง่าย ๆ ว่า “ประเพณีทำบุญเดือนสิบ” 2) กำหนดเรียกตามประเพณี “สารท” ของอินเดีย เมื่อถึงฤดูสารทพืชพรรณธัญญาหารที่ปลูกไว้ให้ดอกผล ก็จะมีการเก็บเกี่ยวไปทำขนมเช่นปลีบูชาผีปู่ตายาย หรือเทพเจ้าที่ตนนับถือและแสดงความยินดีเช่นกัน ในสมัยก่อนพุทธกาลพวกพราหมณ์ก็มีธรรมเนียมการเซ่นและทำทักษิณอุทิศแก่ผู้ตาย เรียกว่า “ศราท” เช่นเดียวกัน ต่อมาถึงสมัยพุทธกาลพระพุทธองค์ทรงเห็นว่าการทำบุญในลักษณะนี้เป็นการดี จึงทรงอนุญาตให้พุทธศาสนิกชนคงถือปฏิบัติเรื่อยมา จึงเรียกประเพณีว่า “สารท” ด้วย และในบางครั้งก็มีการเรียกควบคู่กับ “เดือนสิบ” ด้วย เช่น

“ประเพณีทำบุญวันสารท” หรือ “ประเพณีทำบุญสารทเดือนสิบ” 3) กำหนดเรียกตามขั้นตอนปฏิบัติที่สำคัญของประเพณี ประเพณีนี้มีวิถีปฏิบัติหลายขั้นตอน ที่สำคัญ คือ การจัดห่มรับ การยกห่มรับ และการชิงเปรต บางคนจึงเรียกประเพณีตามขั้นตอนปฏิบัติเหล่านี้เป็น “ประเพณียกห่มรับ” หรือ “ประเพณีชิงเปรต” และ 4) กำหนดเรียกตามความมุ่งหมายหลักของประเพณี ประเพณีทำบุญนี้มีความมุ่งหมายหลักอยู่ที่การอุทิศส่วนกุศลไปให้ปู่ย่า ตายาย ญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้ว ซึ่งเชื่อว่าไปเป็น “เปรต” อยู่ในนรกและเชื่อว่าเปรตเหล่านี้จะได้รับการปล่อยตัวให้ขึ้นมาเยี่ยมลูกหลานในเมืองมนุษย์ในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 10 และกลับสู่นรกตามเดิมในวันแรม 15 ค่ำ เดือน 10 ลูกหลานจึงต้องทำบุญในวันเวลาดังกล่าว เพราะถือว่าเป็นการ “รับ” และ “ส่ง” ตายาย ดังนั้นบางท้องถิ่นจึงเรียกประเพณีนี้ตามความมุ่งหมายนี้ว่า “ประเพณีทำบุญตายาย” หรือ “ประเพณีรับส่งตายาย” (สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้. 2542: 3384-3385)

ประเพณีสารทนอกจากจะมีการนิยามความหมายที่หลากหลายแล้วยังมีชื่อเรียกที่หลากหลายอีกด้วย นอกจากนี้ยังมีการกล่าวถึงที่มาของประเพณีสารทจากทั้งพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์ ถึงแม้ว่าความเป็นมาในพุทธศาสนายังไม่ชัดเจนนักแต่มีข้อมูลที่มีกล่าวถึงว่าเป็นที่มาของประเพณีสารทถึง 3 ที่มา กล่าวคือ 1) พระสูตรในพุทธศาสนาชื่อว่า “ติโลกุทสูต” 2) พระราชพิธีภัทรบท และ 3) เนื่องมาจากการทำข้าวมธุปายาส และการถวายขาวยาคุ ซึ่งกลายมาเป็นการถวายกระยาสารท ดังที่อ้างในคัมภีร์ธรรมบท และคัมภีร์มโนรถปฺราณี (พระมหาสันติ อุณจะนำ. 2541: 53) ที่มาของประเพณีสารทเดือนสิบจากพระสูตรติโลกุทสูตนั้น ว่าด้วยการทำบุญพร้อมทั้งกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลให้แก่เปรต โดยผู้ทำบุญคือพระเจ้าพิมพิสารทำบุญในพุทธศาสนามีพระพุทธเจ้าเป็นประธานสงฆ์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่เปรตซึ่งในอดีตชาติเคยเป็นญาติของพระเจ้าพิมพิสาร แต่ได้ทำอันตรายแก่ทานด้วยการกินไทยธรรมและเผาโรงครัวที่จะทำถวายพระผู้สละพระพุทธเจ้า จึงทำให้ญาติในอดีตชาติของพระเจ้าพิมพิสารไปเกิดในนรก 92 กัลป์ และไปเกิดเป็นเปรตที่ต้องรอถึงอีก 92 กัลป์จึงจะมีโอกาสได้รับส่วนบุญที่อุทิศให้แก่ตนได้ (Pv. 5) ส่วนที่มาในพระราชพิธีภัทรบทมีความสอดคล้องในแง่ที่ว่า เป็นพระราชพิธีประจำเดือนสิบซึ่งเป็นฤดูเก็บเกี่ยวข้าว มีการประกอบพิธีทั้งฝ่ายพราหมณ์และฝ่ายพุทธ โดยพราหมณ์จะประกอบพิธีบูชาพระแม่โพสพ (พระโพสพ) ชาวบ้านจะเก็บเกี่ยวข้าวมาทำมธุปายาสถวายแด่พราหมณ์เพื่อความเป็นมงคลแก่ข้าวในนา ก่อนพราหมณ์จะบริโภคมธุปายาสและยาคุพราหมณ์จะต้อง

ลอยบาปเพื่อให้ตนเองบริสุทธิ์เพื่อเป็นการป้องกันมิให้ตนเองประสบทุกข์โทษภัยต่าง ๆ ทั้งยังส่งผลให้มนุษย์ทั้งหลายปราศจากสวัสดิมงคลด้วย พิธีกรรมบทเริ่มต้นตั้งแต่เช้าวันขึ้น 14 ค่ำเดือน 10 จนถึงวันสิ้นเดือน โดยพราหมณ์จะลอยบาปในวันขึ้น 14-15 ค่ำเดือน 10 ส่วนพิธีฝ่ายพุทธชาวบ้านจะทำข่าวมธุปายาสยาคุไปถวายพระภิกษุสงฆ์และเลี้ยงพราหมณ์และอุทิศสวนกุศลให้แก่ญาติผู้ล่วงลับผู้ไปเกิดเป็นปรตัตตูปชีวีเปรต ในส่วนของพระราชพิธี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จไปถวายมธุปายาสยาคุและอาหารอันประณีตอื่น ๆ แด่พระมหากษัตริย์และเจ้านายชั้นสูงจากนั้นจึงทรงมีโศกอุทิศสวนพระราชมกุศล หลังจากทรงพระราชกุศลด้วยการถวายมธุปายาสยาคุและของบริวารอื่น ๆ เป็นเวลา 3 วัน จึงทรงเลี้ยงพราหมณ์ด้วยมธุปายาสยาคุอีก 3 วัน (กรมศิลปากร, 2513: 138-144) อย่างไรก็ตามพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงตรัสไว้ว่า พิธีสารทเดือนสิบและพิธีกรรมบทนั้นเป็นคนละพิธีกัน เนื่องจากพิธีกรรมบทเป็นพิธีของพราหมณ์ทำขึ้นเพื่อชำระบาปโดยใช้ น้ำจากน้ำสรงเทวรูป 16 ปางเป็นน้ำล้างบาป เป็นพิธีที่ไม่เกี่ยวกับพุทธศาสนาแต่อย่างใด นอกจากนี้พิธีกรรมบทจัดขึ้นกลางเดือนสิบในขณะที่พิธีสารทเดือนสิบจัดขึ้นในช่วงปลายเดือนสิบ (พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2454: 406) นอกจากนี้ประเพณีสารทซึ่งในภาคกลางเป็นประเพณีที่มีการทำและถวายกระยาสารท จึงทำให้มีการอ้างไปถึงการทำข่าวมธุปายาสและการถวายข่าวยาคูในสมัยพุทธกาล โดยเรื่องหนึ่งมาจากพระสูตรที่กล่าวถึงการเตรียมและการทำพิธีกรรมด้วยการถวายข่าวมธุปายาสแด่พระโพธิสัตว์ก่อนจะบรรลุประสัมมาสัมโพธิญาณ (คัมภีร์มโนรถปฐณี, 2524: 345-347) อ้างในพระมหาสันติ อุณจะนำ, 2541: 53-54) ส่วนคัมภีร์ธรรมบท ขุททกนิกายว่าด้วยบุรพกรรมของพระอัญญาโกณฑัญญะ ซึ่งเมื่อ 91 กัลป์ล่วงมาแล้วได้เกิดเป็นภุมมพิน้องนามว่าจุลกกาล ตั้งใจว่าจะถวายข่าวยาคูในสวนของตนที่กำลังตั้งห้องแด่พระสงฆ์โดยมีพระวิปัสสิพุทธเจ้าเป็นประธาน หลังจากหาคนมาช่วยเก็บเกี่ยวได้แล้ว จุลกาลจึงฉีกข่าวยาคูแล้วนำไปเคี้ยวเป็นน้ำนมจนขึ้น ปรุงด้วยเนยใส น้ำมัน และน้ำตาลกรวด ด้วยความปรารถนาที่จะแทงตลอดในธรรมอันเลิศกว่าสาวกทั้งปวง หลังจากถวายข่าวยาคูแล้วเสร็จปรากฏว่าข่าวยาคูกลับมาเต็มดังเดิม จุลกาลจึงได้ถวายทานอันเลิศ 9 ครั้งในหน้านาคราวหนึ่ง

จะเห็นว่าที่มาของประเพณีสารทในพุทธศาสนาที่มักใช้อ้างถึงอยู่เสมออันยังขาดความชัดเจนและขาดความเชื่อมโยงกับพระเพณีสารทเดือนสิบในปัจจุบัน นักวิชาการหลายท่าน เช่น พระยาอนุมานราชชน สมปราชญ์ อัมมะพันธ์ และปรีชา นุ่นสุข

ลงความเห็นว่าเป็นพิธีสารทเดือนสิบไม่ได้เป็นพิธีที่มีต้นกำเนิดจากศาสนาพุทธดังที่กล่าวมาข้างต้นแต่เป็นประเพณีที่มาจากอินเดียที่เรียกว่า “ศราทธ” (Sradha) หมายถึง สิ่งที่ทำให้ด้วยศรัทธา เนื่องจากชาวใต้มีการติดต่อกับชายกับชาวอินเดียมาช้านาน โดยปริชาเชื่อว่าประเพณีสารทเดือนสิบมาจากประเพณี “เปตพลี” ของอินเดีย ซึ่งเป็นประเพณีที่สร้างขึ้นเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ตายในเทศกาลต่าง ๆ อย่างไรก็ตามพิธีศราทธในอินเดียในปัจจุบันเป็นพิธีที่สร้างขึ้นเพื่อญาติผู้ล่วงลับโดยจัดขึ้นหลังจากพิธีศพ ซึ่งพิธีศราทธมีอยู่หลายพิธีแต่พิธีที่ตรงกับการประกอบพิธีสารทในบ้านเราคือเทศกาลปีตรปากษ์ (Pitr-Paksha) หรือ ปีตรุกษ์ หรือ ปีตริกษ์ ซึ่งแปลตามตัวอักษรหมายถึงปากษ์ของบรรดาบรรพบุรุษ โดย “ปีตร” เป็นคำภาษาสันสกฤต หมายรวมถึง พระผู้เป็นเจ้าของใน ทุก ๆ ลักษณะของพระองค์ ฤษีในยุคนั้น และบรรพบุรุษที่มีความใกล้ชิดกับเราไปสามชั่วอายุคน รวมถึงเพื่อนและญาติผู้ล่วงลับของเราทั้งหมด นอกจากนี้ “ปีตร” หมายถึง บรรพบุรุษ ส่วน “ปากษ์” หมายถึงลักษณะของดวงจันทร์ที่ปรากฏในช่วงเวลาที่ต่างกันคือ ช่วงเวลา 16 วันตามจันทรคติที่ชาวฮินดูแสดงความเคารพต่อบรรดาบรรพบุรุษผู้ล่วงลับ (ปีตริก) ของตน ซึ่งช่วงเวลานี้เรียกกันหลายชื่อ คือ ปีตรุกษ์ชโยลาศราทธ (ศราทธ 16) กนคัท ซิดิย มหาลยปากษ์ และอปรปากษ์ จัดขึ้นในช่วงขางแรมของเดือนอัศวิน (เดือนสิบ) ซึ่งตกอยู่ในช่วงเดือนกันยายนถึงตุลาคมทุกปี

ที่มาของประเพณีศราทธในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูที่ระบุไว้ในคัมภีร์ปุราณะเล่าถึงชีวิตหลังความตายของท่านทนะวีระ ภาระนะ ว่าหลังจากเสียชีวิตท่านได้ไปเกิดบนสวรรค์ได้เสวยดอกผลจากผลบุญที่ท่านได้ทำไว้บนโลกมนุษย์เพิ่มขึ้นเป็นร้อยเท่าทวีคูณ แต่บุญที่ท่านทำไว้บนโลกมนุษย์มีแต่เพียงเงินและทอง ท่านจึงไม่มีอาหารและเครื่องดื่มทานภาระนะจึงได้ไปอ้อนวอนต่อพระยมเทพเจ้าในโลกแห่งความตายให้ตนเองได้มีโอกาสแก้ตัว พยายามจึงได้อนุญาตให้ท่านภาระนะได้กลับมายังโลกมนุษย์ 14 วัน ท่านภาระนะได้ใช้โอกาสนี้เลี้ยงอาหารแก่พราหมณ์และผู้ยากไร้ พร้อมทั้งถวายเครื่องเซ่นที่เป็นน้ำ เป็นเวลา 14 วัน เมื่อท่านภาระนะเดินทางกลับไปยังโลกสวรรค์ท่านจึงมีอาหารและน้ำมากมายด้วยเหตุนี้ชาวฮินดูจึงเชื่อว่าในช่วงเวลาดังกล่าวพยายามจะดลบันดาลให้พิธีกรรมที่ทำในช่วงนี้ของปีส่งผลญาติผู้ล่วงลับมากกว่าช่วงอื่น ๆ กล่าวคือ 1) การบูชาที่ทำในช่วงนี้ จะให้ผลแก้วิญญานที่ล่วงลับทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นญาติสายตรงของผู้ประกอบพิธี หรือวิญญานไรญาติก็ตาม 2) ผู้ที่ไม่ได้ประกอบกุศลและอันนะทาน (ทานจากการมอบ

อาหารและน้ำ) ซึ่งส่งผลให้ได้รับความลำบากในตรีโลก ก็ได้รับผลบุญจากพิธีนี้ 3) ผู้ล่วงลับที่ระบุนานที่เสียชีวิตไม่ได้ ก็ได้รับผลบุญเช่นกัน 4) วิญญาณที่โดนฆ่าอย่างทารุณ ประสบอุบัติเหตุ หรือผู้ที่ไม่ได้เสียชีวิตตามธรรมชาติ รวมถึงผู้ที่เครื่องเช่นไม่สามารถให้ผลได้ในกรประกอบพิธีกรรมปกติต่างก็ได้รับเครื่องเช่นในพิธีบิทรบักษโดยตรง จะเห็นได้ว่าพิธีศราทของศาสนาพราหมณ์-ฮินดูมีที่มาที่สอดคล้องกับที่มาของประเพณีสารทเดือนสิบอย่างชัดเจน

ไม่ว่าที่มาของประเพณีสารทจะมีความเป็นมาอย่างไร ชาวไทยยังคงให้ความสำคัญในการประกอบพิธีนี้จนถึงปัจจุบัน ประเพณีทำบุญสารทเดือนสิบจะเริ่มตั้งแต่แรม 1 ค่ำ เดือน 10 ซึ่งถือว่าเป็นวันที่พญายมปล่อยตัวผู้ที่ล่วงลับที่เรียกว่า “เปรต” ให้ขึ้นมาจากนรก และจะเรียกตัวกลับไปในวันแรม 15 ค่ำ เดือน 10 การปฏิบัติของผู้มีชีวิตอยู่ในประเพณีจึงมีอยู่ 2 ครั้ง คือ ในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 10 ครั้งหนึ่ง และในวันแรม 13 ค่ำ แรม 14 ค่ำ และแรม 15 ค่ำ อีกครั้งหนึ่ง ในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 10 ชาวบ้านโดยทั่วไปยังไม่ถือว่าเป็นวันสำคัญนัก (เมื่อเทียบกับแรม 13 ค่ำ แรม 14 ค่ำ และแรม 15 ค่ำ เดือน 10) ดังนั้นการประกอบพิธีในวันนี้จึงเป็นไปอย่างง่าย ๆ เพียงจัดภัตตาหารไปทำบุญที่วัดเพื่อเป็นการต้อนรับญาติมิตรที่ขึ้นมาจากนรกเท่านั้น ชาวบ้านเรียกวันนี้ว่า “วันห่มรับตายาย” และในบางท้องถิ่น เช่น ที่จังหวัดนครศรีธรรมราชเรียกวันนี้ว่า “วันห่มรับเล็ก” (ห่มรับ เป็นภาษาใต้หมายถึง สำหรับ) ในวันนี้นักบวชไม่ประกอบพิธีกรรมแต่อย่างใดจะยกไปประกอบพิธีในวันแรม 13 ค่ำ แรม 14 ค่ำ และแรม 15 ค่ำ เดือน 10 ซึ่งถือว่าเป็น “วันห่มรับใหญ่” เป็นช่วงที่ต้องปฏิบัติที่สำคัญมาก (สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้ เล่ม 7, 2542: 3393) ขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมโดยทั่วไปเริ่มต้นที่ “วันจ่าย” เป็นวันก่อนวันจัดห่มรับเป็นการเตรียมการจัดหาข้าวของเครื่องใช้ต่าง ๆ เพื่อการจัดห่มรับ หากขาดเหลือสิ่งใดจึงไปหาซื้อในท้องตลาด ต่อมามีการทำกันเป็นประเพณีทุกปีในวันแรม 13 ค่ำ เดือน 10 เมื่อได้เครื่องใช้ครบแล้วจึงมีการจัดห่มรับ ส่วนใหญ่จัดกันในวันแรม 15 ค่ำ เดือน 10 ของที่ใช้ในการจัดห่มรับนั้น ขึ้นแรกใส่ข้าวสารรองก้นกระบุงแล้วใส่หอม กระเทียม พริก เกลือ กะปิ น้ำตาล และบรรดาเครื่องปรุงรสอาหารที่จำเป็นจนครบ ต่อไปก็ใส่จำพวกอาหารแห้ง เช่น ปลาเค็ม เนื้อเค็ม และผักผลไม้ที่เก็บไว้ได้นาน ๆ เช่น มะพร้าว พัก มัน กล้วยดิบ อ้อย ข้าวโพด ข้า ตะไคร้ ขมิ้น และพืชผักอื่น ๆ บรรดาที่มีในเวลานั้น นอกจากนั้นยังใส่ของใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น น้ำมันมะพร้าว น้ำมันก๊าด

ใต้ ไม้ขีด หม้อ กระทะ ถ้วย ชาม เข็ม ด้าย เครื่องเขียนหมาก ใต้แก้ว หมาก พลุ ปูน กานพลู การบูร พิมเสน สีเสียด ยาเส้น บุหรี่ ยาสามัญประจำบ้าน รูป เทียน แล้วยังใส่สิ่งอื่นเป็นหัวใจสำคัญของหมุ่รับ คือ ขนม 5 อย่าง ซึ่งมีความหมายต่อการอุทิศส่วนกุศลให้กับญาติผู้ล่วงลับ และถือว่าเป็นสัญลักษณ์ของงานสารทเดือนสิบ (ดิเรก พรตตะเสน. 2519) ขนม 5 อย่างประกอบด้วย 1) ขนมพอง เป็นสัญลักษณ์แทนแพสำหรับญาติผู้ล่วงลับใช้ล่องข้ามห้วงมหรณพ 2) ขนมลา เป็นสัญลักษณ์แทนแพพรธมเครื่องนุ่งห่ม บางท้องถิ่นเชื่อว่าทำขึ้นสำหรับเปรตจำพวกที่มีปากเล็กเท่ารูเข็ม เพื่อจะได้ดื่งรับประทานที่ละเอียดเพราะปากเล็กรับประทานอาหารชิ้นใหญ่ ๆ เป็นคำ ๆ ไม่ได้ 3) ขนมกง (ไข่ปลา) เป็นสัญลักษณ์แทนเครื่องประดับ 4) ขนมเมฆาหรือดีข้า บางถิ่นเรียกว่า “เมฆา” หรือบางที่เรียกว่าขนม “เจาะหู” หรือขนม “เจาะรู” เป็นสัญลักษณ์แทนเงินเบี้ยสำหรับใช้สอย บางถิ่นเชื่อว่าเพื่อใช้เป็นตุ้มหู และ 5) ขนมบ้า เป็นสัญลักษณ์แทนสบู่สำหรับญาติผู้ตายจะได้ใช้เล่นสบู่ในวันสงกรานต์ นอกจากนี้ผู้เฒ่าผู้แก่บางคนกล่าวว่าขนมที่เป็นหัวใจของการจัดหมุ่รับมี 6 อย่าง โดยเพิ่มขนมลาลอยมันซึ่งเป็นสัญลักษณ์แทนฟูกหมอนเข้าไปด้วย ขนมเหล่านี้เป็นขนมที่สามารถเก็บไว้ได้นานไม่บูดเสียง่ายเหมาะที่จะเป็นเสบียงเลี้ยงพระภิกษุสงฆ์ไปได้ตลอดฤดูฝน (สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้. เล่ม 1. 2529: 288-289) เมื่อจัดหมุ่รับเรียบร้อยจึงยกหมุ่รับไปวัดซึ่งมีการจัดภัตตาหารไปถวายพระสงฆ์ด้วย จึงมักจะไปวัดกันในช่วงเช้าก่อนพระฉันเพล ผู้ยกหมุ่รับไปวัดจะแต่งตัวสะอาดและสวยงามเพราะถือว่าเป็นการทำบุญครั้งสำคัญ โดยเลือกวัดที่อยู่ใกล้บ้านหรือวัดที่เคยเคารพบุรุษหรือวัดที่บรรพบุรุษเคยนิยมยกหมุ่รับไปถวายพระ อาจต่างครอบครัวต่างไปวัดหรือจัดเป็นชบวนแห่ก็ได้ ถ้าเป็นหมุ่รับใหญ่อาจมีการประกวดหมุ่รับและมีชบวนแห่ใหญ่โตเอิกเกริก ผู้ร่วมชบวนแห่แต่งตัวสวยงามตามลักษณะชบวน อาจมีการแต่งกายเป็นเปรตหรืออื่น ๆ ตามแต่ความคิดสร้างสรรค์ของผู้ร่วมชบวน หลังจากนั้นจึงเป็นการฉลองหมุ่รับและบังสุกุลในวันแรม 15 ค่ำ ในวันนี้มีการทำบุญเพื่อฉลองหมุ่รับเรียกว่า “วันฉลองหมุ่รับ” การทำบุญในวันนี้ถือเป็นวันสำคัญอีกวันหนึ่งเพราะถือว่าเป็นวันส่งญาติพี่น้อง และผู้อื่นที่ล่วงลับกลับสู่สุรภ ชาวบ้านจึงเรียกรวันนี้ว่า “วันส่งตายาย” ลูกหลานที่ยังมีชีวิตอยู่จะต้องไปทำบุญอุทิศส่วนกุศลที่วัดในวันนี้ เพื่อบรรพบุรุษและญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้วจะได้ไม่อดอยากหิวโหยเมื่อกลับสู่สุรภ ถ้าหากใครไม่ได้ไปทำบุญในวันส่งตายายนี้จะถูกมองว่าเป็นคนอกตัญญู หลังจากนั้นจะเป็นการตั้งเปรต แต่

เดิมทำโดยเอาอาหารอีกส่วนหนึ่งไปวางไว้ตามที่ต่าง ๆ ตรงทางเข้าวัดบ้าง ริมกำแพงวัดบ้าง หรือตามโคนต้นไม้บ้าง เพื่อแผ่ส่วนกุศลไปให้ผู้ล่วงลับ ภายหลังมีการสร้างร้านขึ้นสูงพอสมควรเรียกว่า “หลาเปรต” (หลา เป็นภาษาถิ่นภาคใต้ หมายถึง ศาลา ดังนั้น “หลาเปรต” จึงหมายถึง ศาลาที่ใช้สำหรับตั้งเปรต) แล้วนำอาหารที่จะตั้งเปรตไปไว้บนหลาเปรตนั้น อาหารเหล่านี้จัดชนิดที่บุรพชนชอบอย่างละนิดอย่างละหน่อย และที่สำคัญที่ขาดไม่ได้ คือ ขนม 5 อย่าง ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของการทำบุญสารทเดือนสิบดังที่กล่าวมาแล้ว เมื่อตั้งอาหารบนหลาเปรตแล้วจะนำสายสิญจน์ที่พระสงฆ์จับเพื่อสวดบังสุกุลมาผูกไว้กับหลาเปรตเพื่อแผ่ส่วนกุศลไปยังผู้ล่วงลับ เมื่อเสร็จพิธีสงฆ์จึงเก็บสายสิญจน์ผูกพันแก่เฒ่าหนุ่มสาวและเด็ก ๆ จะกรูกันเข้ามาแย่งชิงอาหารที่ตั้งไว้วันนั้นเรียกว่า “ชิงเปรต” เนื่องจากมีความเชื่อว่าของที่เหลือจากการเซ่นไหว้บุรพชนถ้าใครได้กินจะได้กุศลแรง เป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว นอกจากนี้ยังมีการชิงเปรตอีกรูปแบบด้วยการทำ (นั่ง) ร้าน จัดหุ้รับอาหารความหวานไปวางเพื่ออุทิศส่วนกุศลไปให้เปรตชน (ปู่ ย่า ตา ยาย และบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว) หลังจากจัดวางหุ้รับลงบนร้านเปรตแล้ว พวกลูกหลานที่ยังมีชีวิตก็จะเข้าแย่งอาหารนั้นแทน โดยเชื่อกันว่าการชิงเปรตเป็นการทำบุญบุตรหลานของเปรตตนใดซึ่งได้เปรตตนนั้นย่อมได้รับส่วนนั้นไป (สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ เล่ม 3. 2529: 973-974)

ในปัจจุบันการประกอบพิธีสารทมิได้มีรูปแบบที่แน่นอนตายตัว แต่ละวัดแต่ละชุมชนมีรูปแบบการจัดพิธีสารทที่หลากหลาย ทั้งนี้คาดว่าน่าจะเนื่องมาจากพิธีสารทเดือนสิบเป็นพิธีราษฎร์จึงไม่มีการกำหนดรูปแบบที่แน่นอนตายตัว นอกจากนี้ผู้ประกอบพิธีและผู้เข้าร่วมพิธียังมีการอพยพย้ายถิ่น ซึ่งอาจนำรูปแบบที่ตนเคยปฏิบัติในถิ่นก่อนมาใช้ในถิ่นอาศัยปัจจุบัน จึงทำให้ในพื้นที่ใกล้เคียงกันหรือแม้ในพื้นที่เดียวกันมีการประกอบพิธีสารทเดือนสิบด้วยวิธีการที่แตกต่างกัน ทั้งในส่วนของวันเวลาในการประกอบพิธีสารทเดือนสิบ เครื่องใช้ในประเพณีสารทเดือนสิบ และขั้นตอนในการประกอบพิธีสารทเดือนสิบ

โดยรวมแล้วการประกอบพิธีสารทในภาคใต้จะจัดขึ้นในช่วง 2 สัปดาห์ของพิธีสารท อย่างไรก็ตามแต่ละพื้นที่ให้ความสำคัญและประกอบพิธีสารทในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ในบางพื้นที่ เช่น ชุมพร บางส่วนของสุราษฎร์ธานี และพัทลุง ให้ความสำคัญกับช่วงต้นและช่วงสุดท้ายของพิธีโดยจัดพิธีสารทเดือนสิบในวันแรม 1 ค่ำ เดือน

10 เป็นวันรับตายาย และวันส่งตายายจะจัดขึ้นในวันแรม 15 ค่ำเดือน 10 ในขณะที่ในบางพื้นที่ เช่น นครศรีธรรมราช บางส่วนของสุราษฎร์ธานี และสงขลา ให้ความสำคัญกับช่วงสุดท้ายของพิธี มีการประกอบพิธีสารทเดือนสิบในช่วงปลายของประเพณีสารทเดือนสิบ โดยจัดเป็นสามวัน คือ ในวันแรม 13 ค่ำ เดือน 10 เป็นวันจ่าย วันแรม 14 ค่ำ เดือน 10 เป็นวันจัดหมักรับ บางแห่งจะเป็นวันยกหมักรับไปวัด และในวันแรม 15 ค่ำ เดือน 10 เป็นวันสารท หรือ คนโบราณเรียกว่า วันฉลองหมักรับ จะเป็นวันทำบุญเลี้ยงพระ และบังสุกุล ซึ่งถือเป็นวันที่มีความสำคัญที่สุด หากลูกหลานไม่ได้ประกอบพิธีกรรมในวันนี้ ญาติผู้ล่วงลับจะไม่ได้รับส่วนกุศล

ส่วนเครื่องใช้หลักในพิธีสารทเดือนสิบเป็นเครื่องใช้ที่จัดให้แก่ญาติพี่น้องผู้ล่วงลับแบ่งเป็นสองส่วน คือ อาหารคาวหวานที่จัดใส่ปิ่นโต อาหารแห้ง และเครื่องใช้ รวมถึงขนมวันสารทเพื่อถวายให้แก่พระภิกษุ และอาหารและเครื่องใช้สำหรับญาติพี่น้องผู้ล่วงลับเพื่อนำกลับไปเป็นเสบียงในโลกนรก นอกจากนี้บางแห่งยังมีการจัดเตรียมอาหารใส่กระถาง สำหรับเปรตบาปหนาที่ไม่สามารถเข้าวัดได้อีกด้วย อย่างไรก็ตามบางแห่งไม่ได้มีการจัดอาหารสำหรับเปรตอย่างชัดเจน แต่นำอาหารที่เหลือจากพระฉันมาจัดใส่กระถางและนำไปวางไว้ในหลาเปรต หรือนอกรั้ววัด หรือใต้ต้นไม้ใหญ่เพื่ออุทิศให้แก่เปรต นอกจากอาหารคาวหวาน และเครื่องใช้แล้ว ขนมเดือนสิบยังเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการจัดหมักรับสำหรับเป็นเสบียงให้เปรตได้นำกลับไปยังโลกนรก แต่ละแห่งใช้ขนมวันสารทแตกต่างกันบ้าง แต่โดยรวมแล้ว ขนมวันสารทประกอบด้วย 1) ขนมพอง 2) ขนมลา 3) ขนมบ้า 4) ขนมดีซำ หรือขนมเบซำ และ 5) ขนมกง ซึ่งขนมแต่ละอย่างในแต่ละที่ มีการใช้เป็นสัญลักษณ์สื่อถึงเครื่องใช้ที่แตกต่างกัน ดังนี้

ขนม	ความหมายที่ใช้สื่อถึงโดยรวม	ความหมายอื่น ๆ
ขนมลา	แพรรณเครื่องนุ่งห่ม	- หวังมหรณพ - อาหารของเปรตปากเท่ารูเข็ม เนื่องจากขนมลามีเส้นเล็ก เชื่อว่าเปรตปากเท่ารูเข็มจะสามารถกินได้

ขนม	ความหมายที่ใช้สื่อถึงโดยรวม	ความหมายอื่น ๆ
ขนมพอง	แพ สำหรับล่องข้ามห้วงมหรรณพ หมายถึงการนำไปสู่การเข้า นิพพาน	- เรือ - เครื่องประดับ - ยานพาหนะ
ขนมบา	สะบา	เหรียญเงิน
ขนมกง หรือขนม ไขปลา	เครื่องประดับ	-
ขนมตีชำ ขนมเบชำ ขนมเจาะรู ขนมเจาะหู	- เงินเบี้ย - เงิน	ต่างหู

นอกจากขนมเดือนสิบ 5 อย่างที่ระบุในข้างต้นแล้วยังมีขนมอื่นๆ ที่ใช้ในการประกอบพิธีสารทเดือนสิบอีกเช่นกันคือ

ขนม	ความหมายที่ใช้สื่อถึงโดยรวม
ขนมเทียน	หมอนหนุน
ขนมต้ม	เสบียงในการเดินทาง
ขนมกง	เครื่องประดับ ไขตักแต่งร่างกาย
ขนมรังมด	-
ขนมก้านบัว	-
ขนมฉาวหาย	-
ขนมจูน/ขนมจูน/ขนมจูน	-

ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นว่าประเพณีสารทเดือนสิบเป็นประเพณีราษฎร์ไม่มีรูปแบบและขั้นตอนที่ชัดเจนและตายตัว อย่างไรก็ตามพบว่าในความหลากหลายนี้สามารถสรุปภาพรวมในการประกอบพิธีสารทเดือนสิบได้ 4 รูปแบบ ดังนี้

ขั้นตอน	รูปแบบที่ 1	รูปแบบที่ 2	รูปแบบที่ 3	รูปแบบที่ 4
1	จัดเตรียมอาหารคาวหวาน โดยจัดอาหารใส่ปิ่นโตสำหรับถวายพระ และจัดใส่กระทงใบตองสำหรับเปรต	จัดเตรียมอาหารคาวหวาน สำหรับถวายพระ	จัดเตรียมอาหารคาวหวาน	จัดเตรียมอาหารคาวหวาน

ขั้นตอน	รูปแบบที่ 1	รูปแบบที่ 2	รูปแบบที่ 3	รูปแบบที่ 4
2	เมื่อไปถึงวัด นำ กระทงสำหรับเปรต ไปไว้ที่หลาเปรต แล้วจึงนำอาหารปิ่น โตไปถวายพระ	นำอาหารไป ถวายพระ	นำอาหารไป ถวายพระ	เมื่อไปถึงวัด นำ กระทงสำหรับเปรต ไปไว้ที่หลาเปรต แล้วจึงนำอาหารปิ่น โตไปถวายพระ
3	ฟังเทศน์ พระฉัน อาหาร ชาวบ้านรับ ประทานอาหารที่ เหลือจากพระฉัน	ฟังเทศน์ พระ ฉันอาหาร ชาว บ้านรับประทาน อาหารที่เหลือ จากพระฉัน	ฟังเทศน์ พระ ฉันอาหาร ชาว บ้านรับ ประทาน อาหารหลัง จากพระฉัน	ฟังเทศน์ พระฉัน อาหาร ชาวบ้านตั้ง วงรับประทานอาหาร หลังจากพระฉัน ใน บางแห่งมีการชิง เปรตในขณะที่พระ ฉันอาหาร
4	พระสวดมนตร์เพื่อ อุทิศส่วนกุศล กรวด น้ำ และบังสุกุล บาง แห่งแยกหน้าที่ให้ ผู้ชายทำหน้าที่ชาน ช้อบรรพบุรุษ ใน ขณะที่ผู้หญิงนำ อาหารที่เหลือกลับ บ้าน บางส่วนจัดใส่ กระทงนำไปวางไว้ นอกวัด สำหรับ เปรตที่บาปหนา เข้า วัดไม่ได้	นำอาหารที่เหลือ ไปใส่กระทง สำหรับเปรต	กรวดน้ำอุทิศ ส่วนกุศลให้แก่ ผู้ล่วงลับ ตั้งเปรตโดยนำ ไปไว้ที่ทางเข้า วัด หรือตั้ง เปรตที่หลา เปรต	กรวดน้ำอุทิศส่วน กุศลให้แก่ผู้ล่วงลับ

ความรัก ความสนิทสนม ทั้งในหมู่ญาติและในชุมชน 4) เป็นการทำบุญเนื่องในโอกาสที่
ผลผลิตทางการเกษตรให้ผล เชื่อว่าการนำผลแรกนี้ไปทำบุญจะเป็นสิริมงคลต่อตนเอง
และครอบครัว 5) เป็นการสะสมเสบียงให้แก่พระภิกษุสงฆ์ เนื่องจากในเดือนสิบของทาง
ใต้ นั้นเป็นช่วงมรสุม พระภิกษุสงฆ์ออกบิณฑบาตลำบาก และ 6) เพื่อสืบทอดประเพณี
และเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ลูกหลานได้สืบทอดต่อไป และยังเป็นโอกาสที่ให้ลูกหลานได้
ใกล้ชิดกับศาสนามากขึ้น นอกจากนี้ประเพณีสารทเดือนสิบยังเป็นภูมิปัญญาของ
บรรพบุรุษในการส่งเสริมให้ลูกหลานได้มีโอกาสใกล้ชิดกับพุทธศาสนา เป็นการกระตุ้น
ให้ลูกหลานสำนึกและตระหนักในคุณค่าของบรรพบุรุษ เป็นการเสริมสร้างความรักและ
ความสามัคคีในหมู่ญาติพี่น้อง และนอกจากนี้เป็นการปลูกฝังคุณธรรม คือ ความกตัญญู
กตเวทิต่างแก่คนในสังคม

การประกอบพิธีสารทไม่ได้มีเฉพาะในสังคมไทยเท่านั้นยังมีการประกอบพิธีใน
รูปแบบที่ใกล้เคียงกันและในช่วงเวลาเดียวกันในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู อย่างไรก็ตาม
พิธีกรรมในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูมีอยู่มากมาย เมื่อพิจารณาคำที่ออกเสียงตรงกับ
“สารท” ในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู คือ พิธีศราท เป็นพิธีที่ทำต่อจากพิธีสังสการ (พิธี
ชำระให้บริสุทธิ์หลังจากผ่านเหตุการณ์ที่สำคัญในชีวิต เช่น การเกิด การแต่งงาน
เป็นต้น) พิธีทางศาสนาพิธีสุดท้ายในชีวิตเรียกว่า พิธีอันตยาศติ (Antyeshthi) พิธีศราท
ทำขึ้นหลังจากพิธีศพไม่ว่าจะด้วยการเผาหรือฝังซึ่งขึ้นอยู่กับอายุของผู้ล่วงลับ โดยพิธีจะ
ทำหลังจากการเสียชีวิตไปแล้วในวันที่สิบ วันที่สิบสาม เดือนที่หก และเดือนที่สิบสอง
นอกจากนี้ยังมีพิธีศราทประจำปีที่ทำขึ้นในช่วงปีตรมาสและยังเป็นศราทที่สร้างความ
พอใจให้กับปีตรที่เรียกว่าศราทครั้งที่ 16 และผู้ประกอบพิธีต้องเป็นลูกชาย โดยเชื่อว่า
จะเป็นการช่วยให้ผู้เป็นพ่อได้อยู่อย่างมีความสุขกับบรรดาปีตร ซึ่งลูกชายควรทำพิธีสปีนธิ
กรรมแด่พ่อของตน การประกอบพิธีศราทและตารปาน (การเซ่นสังเวยด้วยน้ำ) ทำให้
ช่วยบรรเทาความกระหายของวิญญาณที่ล่วงลับในระหว่างที่เดินทางไปยังปีตรโลก ใน
ส่วนของผู้ที่ตกรนก็มีทุกข์จากความหิวโหยและความกระหาย การประกอบพิธี
ศราทและเครื่องเซ่นที่เป็นข้าวและเครื่องบูชาแก่บรรดาปีตรเหล่านี้จะช่วยบรรเทา
ความทุกข์เหล่านี้ได้ ดังนั้นการประกอบพิธีศราทเป็นสิ่งที่จะจำเป็นขาดไม่ได้ ส่วนผู้ที่
อยู่บนสรวงสวรรค์อยู่แล้วก็จะได้รับความพึงพอใจ เพิ่มอำนาจและเครื่องหล่อเลี้ยงร่างกาย

ศราทธ คือ ชื่อของพิธีกรรมที่ทำโดยญาติ ๆ เพื่อช่วยชีวิต (จิต/วิญญาณ) ที่ละทิ้งร่างกายไปแล้ว เราเรียกชีวิตนี้ว่า “เปรตตะ” ส่วนหนึ่งของพิธีศราทธทำขึ้นเพื่อช่วยเปรตตะ เรียกว่า “เปรตกริยา” และความหมายของ “ศราทธะ” คือ “สิ่งที่มอบให้ด้วยศรัทธา” และเพิ่มเติมในภายหลังว่า “แก่พราหมณ์เพื่อเป็นการให้เกิดจิตแก่บรรดาบรรพบุรุษ” เนื่องจากศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ไม่มีพระภิกษุ พราหมณ์จึงเป็นผู้ที่เชื่อมโยงมนุษย์กับพระผู้เป็นเจ้าในศาสนา ดังนั้นเมื่อต้องการถวายสิ่งของใด ๆ แก่เทพเจ้า หรือพระผู้เป็นเจ้า จึงจำเป็นต้องมอบผ่านพราหมณ์ ดังนั้นทานที่มอบให้แก่พราหมณ์เพื่อประโยชน์ของบิตรีหรือบรรพบุรุษผู้ล่วงลับต้องมอบให้แก่พราหมณ์ผู้มีความเหมาะสม ในช่วงเวลาและสถานที่ที่เหมาะสม และที่สำคัญต้องมอบด้วยศรัทธา จึงรวมเรียกว่า “ศราทธ” หรือที่ภาษาไทยเราเรียกว่าศรัทธานั่นเอง

นอกจากนี้ ศราทธ หรือ การบวงสรวงบูชาเพื่อการแสดงความเคารพต่อผู้ล่วงลับนั้น คำว่า “ศราทธ” นั้นไม่พบในคัมภีร์พระเวท แต่พบว่าพูดถึงอยู่มากในคัมภีร์มनुและในคฤหยสูตร (สูตรว่าด้วยพิธีเกี่ยวกับครอบครัว) ในส่วนของมนตร์ที่กล่าวในคัมภีร์พระเวทคือมนตร์ที่ใช้ทองในการเซ่นสังเวยด้วยน้ำ (ตารปาน หรือ *Tarpan*) แต่บรรดาบรรพบุรุษโดยสาชยายมนตร์ดังนี้ “บรรพบุรุษเหล่านี้ของเรายังคงอยู่ในโลกนี้ ผู้ที่ยังอยู่ในอันตระภพ และผู้ที่เหมาะสมแก่การดื่มน้ำอมฤต ขอให้ท่านทั้งหลายไปสู่ภพภูมิที่สูงขึ้น บรรพบุรุษผู้ยังมีรูปร่างแบบปราณ (vital-air) ขอให้พวกท่านเหล่านี้จึงได้รับการชำระล้างให้บริสุทธิ์ และขอให้บรรพบุรุษผู้มีสังขุมครองพวกเราในอวาหนะ (การอันวอน) ขอให้เหล่าบรรพบุรุษของเราที่เพิ่งล่วงลับ และผู้ที่คู่ควรแก่การดื่มน้ำอมฤต ขอให้เหล่าผู้ที่เป็นลูกหลานของอังคุระ หรือ ภริคุ นำให้เรามีสัมมาปัญญา ขอให้บรรดาบรรพบุรุษผู้คู่ควรแก่การดื่มน้ำโสม และผู้ที่ประกอบพิธีที่กำหนดไว้ในคัมภีร์พระเวทและที่เป็นสมฤติทั้งหลาย ขอให้ท่านทั้งหลายมาด้วยเทวยานสู่การบวงสรวงบูชานี้ ขอให้พวกท่านเหล่านี้จงพึงพอใจในสวธา ขอให้พวกท่านจงเป็นสุขและคุ้มครองข้าพเจ้า โอ พระอมฤต ท่านผู้เกิดจากน้ำหวานของเกสรดอกไม้ โอ ข้าวโพดและเนยใส ที่ทำลายเชื้อโรคทั้งมวลพร้อมทั้งขจัดอุปสรรคทั้งหลาย โอ น้ำที่นำความพึงพอใจทั้งสาม ขอให้ท่านจงเป็นหริแก่บรรดาบรรพบุรุษของข้าพเจ้า ขอให้ท่านทำให้บรรพบุรุษของข้าพเจ้าพอใจ สวธาและการแสดงความเคารพแก่เหล่าบิดร ปู่ และทวด ผู้มีส่วนร่วมในอาหารสวธา เหล่าบรรพบุรุษมีความพอใจหลังจากดื่มกินแล้ว ขอให้พวกท่านตอบแทนข้าพเจ้าด้วยการ

อำนาจในสิ่งที่ข้าพเจ้าพึงใจ โอ เหล่าบรรพบุรุษขอให้ท่านปราศจากมลทินจากการล้างมือ เหล่าบรรพบุรุษผู้ที่ยังอยู่ในโลกนี้พร้อมทั้งร่างกาย ผู้ที่ไม่ได้อยู่ในที่นี้ ผู้ที่เรารู้จักและผู้ที่เราไม่รู้จัก ท่านผู้เป็นใหญ่รู้จักพวกเขา โอ ชัตเวท (ไฟ) ขอท่านจงทำให้พวกเขามีส่วนในสวาทที่ศักดิ์สิทธิ์นี้ ขอให้ลมนำเอาน้ำผึ้งไหลลงไปในแม่น้ำ และขอให้สมุนไพรมลิตน้ำผึ้ง ขอให้ยามค้ำคินหอมหวานเหมือนน้ำผึ้ง ขอให้ยามรุ่งอรุณหอมหวานปานน้ำผึ้ง ขอให้ธูลิดินหวานเหมือนกับน้ำผึ้ง ขอให้บรรดาบรรพบุรุษของข้าพเจ้าหอมหวานปานน้ำผึ้ง ขอให้เจ้าแห่งสมุนไพรมีเมตตาต่อข้าพเจ้า ขอให้พระอาทิตย์มีเมตตาต่อข้าพเจ้า ขอให้วัวของพวกเราให้น้ำนมที่มีความหอมหวานดั่งน้ำผึ้ง ขอแสดงความคารวะต่อฤดูใบไม้ผลิ ที่เป็นที่อยู่ของเหล่าบรรพบุรุษ ขอแสดงความคารวะต่อฤดูร้อน ต่อฤดูฝน ต่อสระ (ฤดูใบไม้ร่วง) ต่อหมันต์ และต่อสิสิระ (ฤดูหนาว) แสดงความเคารพต่อท่าน โอ ปีติ จงให้ครอบครัวต่อเรา เราให้เครื่องนุ่งห่มต่อท่าน เครื่องนุ่งห่มของท่านคือเส้นด้าย ขอท่านจงสวมใส่” (Rai Bahadur Lala Baij Nath. 1981.)

ถึงแม้ว่าการประกอบพิธีสารทเดือนสิบและพิธีสราทประจำปีในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูจะประกอบพร้อมกันในช่วงเวลาเดียวกันในต่างที่ต่างถิ่นต่างประเทศ ต่างมีเป้าหมายเดียวกันคือเพื่อเป็นการทำบุญประจำปีอุทิศให้แก่บรรดาบรรพบุรุษในเดือนสิบทางจันทรคติ ประเพณีสารทเดือนสิบเชื่อว่าบรรพบุรุษผู้ล่วงลับได้รับทุกข์เวทนาเนื่องมาจากการกระทำกรรมชั่วไว้ในชาติก่อนส่งผลให้ได้รับผลร้ายต้องเกิดเป็นเปรตอยู่ในนรก เพื่อช่วยบรรเทาทุกข์เวทนาของญาติผู้ล่วงลับจึงจำเป็นต้องทำบุญด้วยการจัดเตรียมอาหารและเสปียงกรังถวายแด่พระภิกษุเพื่ออุทิศผลบุญนั้นให้แก่บรรพบุรุษ สิ่งที่ขาดไม่ได้ในประเพณีสารทเดือนสิบคือขนมเดือนสิบอันเป็นขนมที่เมื่อบรรพบุรุษได้รับจะกลายเป็นเสื้อผ้า เครื่องใช้ เครื่องประดับ หรือแม้แต่อุปกรณ์ในการเล่น ผู้เข้าร่วมพิธีสราทยังเชื่ออีกว่าเปรตยังสามารถนำเสปียงทั้งเครื่องใช้และอาหารแห่งกลับไปยังโลกนรกได้อีกด้วย

การเปรียบเทียบประเพณีสารทเดือนสิบกับแนวคิดเรื่องกรรมและการอุทิศส่วนกุศลในพุทธศาสนานิกายเถรวาท

แนวคิดเรื่องกรรมเป็นแนวคิดที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทยดังที่ปรากฏออกมาในรูปแบบของความเชื่อ ประเพณี และพฤติกรรมของคนในสังคม เป็นที่น่าประหลาดใจว่าถึงแม้ว่าคนไทยส่วนใหญ่แม้มีความเชื่อเรื่องกรรมแต่เป็นความเชื่อเรื่องกรรมที่คลาดเคลื่อน

ไปจากคำสอนในพุทธศาสนานิกายเถรวาท ความเชื่อเรื่องกรรมในประเพณีสารทเดือนสิบก็ไม่ได้แตกต่างจากมุมมองของคนไทยทั่วไปที่มองกรรมในแง่ร้ายเป็นการกระทำที่ผิดศีลและเป็นผลร้ายของการกระทำในอดีตที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ในขณะที่พุทธศาสนามองว่ากรรมเป็นเพียงการกระทำหรือการกระทำที่ประกอบด้วยเจตนาซึ่งไม่ได้ดีหรือชั่วในตัวเองแต่ขึ้นอยู่กับกระทำที่กระทำ ทำดีเป็นกรรมดีทำชั่วเป็นกรรมชั่ว ถึงแม้ว่าทั้งความเชื่อในประเพณีสารทเดือนสิบกับแนวคิดในพุทธศาสนานิกายเถรวาทจะนิยามความหมายของกรรมแตกต่างกันแต่ทั้งสองแนวคิดมีความเชื่อร่วมกันว่าการทำความกรรมชั่วต้องได้รับผลร้ายในที่สุด ตัวอย่างที่ชัดเจน เช่น เปรตในประเพณีสารทเดือนสิบต้องรับทุกขเวทนาในปัจจุบันเนื่องจากได้ทำกรรมชั่วไว้ทำให้ต้องได้รับผลร้ายไปเกิดเป็นเปรตในนรก ผู้เข้าร่วมประเพณีสารทเดือนสิบมีความเชื่อว่าการที่ต้องไปเกิดเป็นเปรตในนรกนั้นเนื่องมาจากเจตนาในการกระทำทางกายหรือวาจาโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้อื่นเดือดร้อน กรรมที่ทำให้ไปเกิดเป็นเปรตคือการที่ไปการกตขี้มเหงผู้อื่น พุดปด พุดหยาบคาย พุดให้ร้าย นินทาผู้อื่นการ อิจฉาริษยา เนรคุณ มีความตระหนี่ถี่เหนียว เห็นแก่ตัว ไม่ยอมบริจาคทานเนื่องจากหวังกำไร ทำร้ายร่างกายหรือจิตใจของพ่อแม่หรือผู้มีพระคุณ ทำลายเครื่องให้ทาน ขำหรือทำร้ายสัตว์ เช่น ตีไก่ นอกจากพฤติกรรมที่กล่าวมาข้างต้นแล้วการประกอบอาชีพยังส่งผลให้ไปเกิดเป็นเปรตอีกเช่นกัน เช่น การฉกชิงวิ่งราว การทุจริตใหน้ำที่การงาน การติดสินบน ริดไถข่มขู่ ปล่อยเงินกู้เพื่อเรียกเก็บดอกเบี้ยราคาแพงขูดเลือดขูดเนื้อผู้อื่น และประกอบอาชีพค้าสัตว์เพื่อเป็นอาหาร นอกจากนี้ยังเชื่อว่าการไปเกิดเป็นเปรตนั้นมีสาเหตุมาจากการอุปโภคบริโภคอาหารหรือเครื่องใช้ของพระภิกษุสงฆ์โดยมิได้รับอนุญาต ซึ่งความเชื่อนี้มาจากความเชื่อในพระสูตรติโลกุทธสูตร [สิทธชัย ชิวะโรรส (สัมภาษณ์) 27 กรกฎาคม 2553] ในขณะที่ยีกมุมมองหนึ่งพุทธศาสนาโดยเฉพาะที่กล่าวไว้ในคัมภีร์เปตวัตตูกกล่าวถึงเหตุที่ทำให้ไปเกิดเป็นเปรตนั้นเนื่องมาจากอกุศลกรรมทั้งสิ้น คัมภีร์เปตวัตตูกกล่าวถึงการประกอบอกุศลกรรมไว้ 28 เรื่อง ซึ่งแบ่งออกเป็นการประกอบอกุศลกรรมทางกาย (Pv. 5, 13, 26, 29, 41, 49-51) โดยการฆ่าสัตว์ (Pv. 13, 26, 51) ประพฤติผิดในกาม (Pv. 41, 50) ประกอบอาชีพที่ผิดศีลธรรม (Pv. 29, 49) เช่น โกงตาชั่ง ปลอมปนข้าว ส่วนการประกอบอกุศลกรรมทางคำพูด (Pv. 3, 11, 14, 27, 29, 31, 39) แบ่งเป็น 4 ประเภท คือ พุดปด (Pv. 3, 29) พุดคำหยาบโดยส่วนใหญ่จะเป็นการพุดคำหยาบกับผู้ทรงศีล (Pv. 11, 14, 27,

31, 37, 42) ส่วนการประกอบอนุสสรกรรมทางความคิด (Pv. 13, 20-21, 38, 45, 47) ประกอบด้วย ความโลภและมิชฌาทิฏฐิ (Pv. 45) มีความพยายาม (Pv. 21) แต่เหตุที่ทำให้ไปเกิดเป็นเปรตส่วนใหญ่เนื่องมาจากการมีมิชฌาทิฏฐิ (Pv. 20, 38, 13, 47) นอกจากนี้ยังมีการประกอบอนุสสรกรรมทั้งทางกายและทางคำพูด (Pv. 6-7, 15, 29, 42) การประกอบอนุสสรกรรมทั้งทางกายและทางความคิด (Pv. 19) และการประกอบอนุสสรกรรมทั้งทางคำพูดและทางความคิด (Pv. 9, 16, 35, 38) และการประกอบอนุสสรกรรมทางอื่น ๆ (Pv. 39-40) ดังนั้นทั้งพุทธศาสนาและความเชื่อในประเพณีสารทเดือนสิบมีความเห็นสอดคล้องกันในแง่ที่ว่า การไปเกิดเป็นเปรตนั้นเนื่องมาจากการประกอบอนุสสรกรรม แต่ความเชื่อในประเพณีสารทเดือนสิบให้ความสำคัญกับการประกอบอนุสสรกรรมทางกายและทางวาจา มากกว่าทางความคิดคือความอิจฉาริษยาเท่านั้น ในขณะที่คัมภีร์เปตวัตถุเห็นว่า ความคิดที่เป็นอนุสสรเป็นอีกสาเหตุหนึ่งซึ่งส่งผลให้ผู้ประกอบอนุสสรกรรมไปเกิดเป็นเปรตได้ใกล้เคียงกับการประกอบอนุสสรกรรมทางกาย และทางคำพูด เนื่องจากพุทธศาสนามีความเชื่อว่าความคิดหรือการกระทำทางใจนี้เป็นมูลเหตุแห่งการกระทำทั้งหลายไม่ว่าทางกายหรือทางวาจา

ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นว่าการทำกรรมชั่วส่งผลให้ไปเกิดเป็นเปรต พุทธศาสนากับความเชื่อในประเพณีสารทเดือนสิบนิยาม “เปรต” ไว้สอดคล้องกันอยู่ในบางแง่มุม ผู้เข้าร่วมพิธีสารทมีความเชื่อว่าเปรตคือบุคคลผู้ล่วงลับไปนานแล้วแต่ยังสามารถนับได้ว่าเป็นบรรพบุรุษโดยไม่จำเป็นต้องรู้จัก ในขณะที่คัมภีร์เปตวัตถุกล่าวถึงเปรตว่าเป็นผู้ไปเกิดเป็นเปรตในเปตโลกอันเป็นผลจากกรรมชั่วที่ทำไว้ในชาติก่อน จากข้อมูลข้างต้นเชื่อว่าการนิยามความหมายของเปรตทั้งในความเชื่อในประเพณีสารทเดือนสิบและในมุมมองของพุทธศาสนามีความสอดคล้องกันในแง่ที่ว่าเปรตหมายถึงผู้ล่วงลับ ในขณะที่พุทธศาสนามองว่าเปรตเป็นค่ากลาง ๆ หมายถึงผู้ล่วงลับโดยทั่วไปไม่ได้หมายถึงญาติหรือบรรพบุรุษแต่อย่างใด อย่างไรก็ตามความหมายของเปรตที่หมายถึงญาติหรือบรรพบุรุษดังที่เชื่อในประเพณีสารทเดือนสิบนั้นน่าจะมีความสืบเนื่องมาจากแนวคิดในศาสนาพราหมณ์ คำว่า “ปิตร” มากกว่า “ปิตร” เป็นคำภาษาสันสกฤตหมายถึงพระผู้เป็นเจ้าในทุก ๆ ลักษณะของพระองค์ ฤๅษีในยุคนั้น และบรรพบุรุษที่มีความใกล้ชิดกับเราไปสามชั่วอายุ รวมถึงเพื่อนและญาติผู้ล่วงลับของเราทั้งหมด นอกจากนี้ประเพณีสารทเดือนสิบเชื่อว่าเปรตเป็นผีชนิดหนึ่งมีลักษณะคล้ายคนแต่มีรูปร่างสูงใหญ่ ร่างกายชubbผอมพุงกลม

โต ตาหะลักออกจากเบ้าตา ผิวดำ สูงเท่ากับต้นตาล มีมือใหญ่เท่าไบบาลหรือไบบาย แขนขายาวเท่าแขนใหญ่ ไม่ใส่เสื้อผ้า ผมยาวยุ่งเหยิง คอยาว มีรูปร่างน่าเกลียดน่ากลัว ปากเท่ารูเข็มส่งผลให้มีเสียงร้องที่แหลมเล็ก นอกจากนี้ยังเชื่อว่ามีอีกปากเหล็กจิกกระดูกร่างกายของเปรตทำให้มีรูปร่างพิกลพิการ นอกจากนี้ยังมีความเชื่ออีกว่าเปรตจะรู้สึกหิวอยู่ตลอดเวลาเนื่องจากปากที่เล็กเท่ารูเข็มทำให้รับประทานอาหารไม่ได้ หรือหากรับประทานอาหารได้ก็ต้องเป็นอาหารขนาดเล็ก เช่น เมล็ดข้าวที่ต้องรับประทานข้าวที่ละเมล็ด หรือขนมลาซึ่งเป็นขนมที่มีเส้นขนาดเล็กทำให้เปรตสามารถดุกที่ละเส้นเพื่อรับประทาน หรือหากเปรตสามารถรับประทานอาหารได้แต่เมื่ออาหารนั้นเข้าไปในร่างกายกลับกลายเป็นเลือดแทน จากความเดือดร้อนของเปรตที่กล่าวมาข้างต้นส่งผลให้เปรตต้องมาขอส่วนบุญด้วยการส่งเสียงร้องหรือปรากฏตัวให้ชาวบ้านได้เห็นอาจจะด้วยความอาลัยรักหรือเพื่อขอส่วนบุญ โดยเชื่อว่าเมื่อเปรตสะสมบุญได้ในระดับหนึ่งแล้วเปรตจะไปเกิดใหม่ในสภาพที่ดีกว่าและรอดพ้นจากความทุกข์ยากของชีวิตเปรต นอกจากนี้ยังมีความเชื่อว่าเปรตน่าจะมีลักษณะเหมือนผีทั่วไปคือกลัวพระและเครื่องรางของขลังต่าง ๆ ในขณะที่พุทธศาสนากล่าวถึงเปรตไว้หลายประเภทและมีการแบ่งประเภทของเปรตไว้หลายรูปแบบ ในที่นี้ขอยกมา 5 ประเภท คือ 1) วันตลิกเปรต คือ เปรตที่ยังชีพอยู่ได้ด้วยสิ่งผู้อื่นได้ขี้ออกมา 2) ขูปปีปาสเปรต คือ เปรตที่ทราบมาจากความหิวโหยและความกระหาย 3) ปรทัตตูปชีวินเปรต เป็นเปรตประเภทเดียวที่สามารถรับผลบุญที่อุทิศไปให้ได้ 4) เวมานิกเปรตหรือวิมานเปรต และ 5) เปรตประเภทอื่น ๆ ที่ไม่สามารถจัดเข้าพวกเปรตที่ระบุมารข้างต้นได้ โดยเปรตในพุทธศาสนาโดยเฉพาะคัมภีร์เปตวัตถุกล่าวถึงรูปลักษณะของเปรตไว้ดังนี้ เปรตบางพวกเปลือยกาย มีรูปลักษณะที่น่าสยดสยอง ผอมจนเส้นเลือดและซี่โครงปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจน ส่วนเวมานิกเปรตเป็นเปรตที่ได้รับความความความสะดวกสบายที่สุด นางเปรตบางตนมีวิมานที่หุรุมามีกายสีทองที่สวยงามมีเสน่ห์และมีอริยาสัยดี นอกจากนี้การปรากฏกายของเปรตนั้นมิได้มาปรากฏกายเฉพาะญาติแต่ยังมาปรากฏกายต่อคนรู้จักเพื่อขอให้ทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ตนหรือบอกต่อให้ญาติของตนอุทิศส่วนกุศลให้ตน แต่เปรตบางตนมาปรากฏกายเพื่อขอความช่วยเหลือในด้านอื่นคือมาบอกที่ซ่อนทรัพย์สินที่นางซ่อนไว้ก่อนตายเพื่อให้แม่ของนางนำกลับไป และเปรตจะพ้นไปจากสภาพเปรตก็ต่อเมื่อกรรมที่ทำให้เป็นเปรตหมดไปหรือเมื่อมีกรรมเบาบางและได้รับส่วนบุญและอนุโมทนาผลบุญนั้นทำให้ได้ไปเกิดใหม่รอดพ้นจากสภาพ

เปรต อย่างไรก็ตามยังไม่พบกรณีใดในคัมภีร์ในพุทธศาสนาว่าเปรตกลัวเครื่องรางของขลังพบแต่เพียงว่าแม่พระสงฆ์หากทำกรรมชั่วไว้ก็สามารถไปเกิดเป็นเปรตได้เช่นกัน เพื่อให้เกิดความเข้าใจมากขึ้นจึงขอนำข้อมูลของเปรตในประเพณีสารทเดือนสิบและเปรตในพุทธศาสนาเปรียบเทียบกันดังตารางต่อไปนี้

ประเด็น	ประเพณีสารทเดือนสิบ	พุทธศาสนา
ลักษณะของเปรต	ไม่มีการแบ่งประเภท แต่พูดโดยรวมว่า มีลักษณะคล้ายคน แต่มีรูปร่างสูงใหญ่ ร่างกายซุบผอม ฟุงกลมโต ตาทะลักออกจากเบ้าตา มีผิวหนังดำ โดยสูงเท่ากับต้นตาล มีมือใหญ่ ผิดปกติ คือ มีมือเท้าไบดอลหรือไบพาย แขนขายาวเท้าแบนใหญ่ ไม่ใส่เสื้อผ้า ผมยาวยุ่งเหยิง คอยาว มีรูปร่างน่าเกลียด น่ากลัว ปากเท่ารูเข็ม ทำให้มีเสียงร้องที่แหลมเล็ก	แตกต่างกันไปตามประเภท -ชูปปีปาสเปรต: บางตนมีกายสีทองแต่มีปากคล้ายหมู เปลือยกาย ผอมจนเส้นเลือดและซี่โครงปรากฏให้เห็นได้อย่างชัดเจน -ปรทัตตูปชีวีโนเปรต: ผอมจนเห็นเส้นเลือดและกระดูก มีลักษณะน่ากลัว บางตนร่างกายมีแต่ฝุ่น บางตนกลืนกายเหมือนคล้ายอุจจาระ บางตนมีทั้งกลิ่นกายและลมหายใจเหม็น -เวมานิกเปรต: บางตนมีรูปลักษณะเหมือนเทวดา บางตนเปลือยกาย บางตนมีกายสีทองสวยงาม

ประเด็น	ประเพณีสารทเดือนสิบ	พุทธศาสนา
อาหาร	เนื่องจากมีปากเทารูเข็ม บางคนเชื่อว่าไม่ได้รับประทานแต่บางคนเชื่อว่ารับประทานได้เฉพาะเมล็ดข้าว หรือขนมลา	แตกต่างกันตามประเภท -วันตาสักเปรต: ของเสียที่ผู้อื่นขับออกมา -ขุบปีปาสเปรต: ไม่มีอาหาร บางตนยังชีพด้วยเลือด และน้ำหนองของเปรตตนอื่น -ปรทัตตูปชีวินเปรต: เลือด น้ำหนอง น้ำลาย น้ำมูก เสมหะ บางตนยังชีพด้วยการกินลูกของตัวเองที่คลอดออกมายามเช้าของทุกวัน
โลกของเปรต	อยู่ในนรก	ไม่มีที่อยู่ที่แน่นอน เกิดได้ในชั้นกามาจรภูมิ แต่ไม่ได้ระบุว่าเป็นนรกเนื่องจากกรรมชั่วเบาบางกว่าสัตว์นรก คัมภีร์เปตวัตถุระบุว่า เปรตบางตนไปเกิดบนสวรรค์ในสถานที่ที่เคยอยู่ในขณะมีชีวิต เกิดนอกเมือง เกิดอยู่ตามสภาพธรรมชาติตามป่าตามเขา เกิดในบ่อพักน้ำเสีย เกิดมาเผ้าสมบัติเดิมของตน เกิดในสถานที่ที่ได้เคยทำบุญ และเปรตบางตนเดินทางเร่รอน
ช่วงเวลาที่มาเยือน	อยู่ในช่วง 15 วัน ของประเพณีสารทเดือนสิบ	ไม่ระบุช่วงเวลา
เหตุในการปรากฏกาย	เพื่อมารับส่วนบุญที่ลูกหลานอุทิศเฉพาะให้แก่อนตน	คัมภีร์เปตวัตถุระบุว่าเปรตส่วนใหญ่มาปรากฏกายเพื่อขอความช่วยเหลือเพื่อขอให้ทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ หรือมาบอกที่ซ่อนของมีค่าให้แก่อนตของตน

ในส่วนของการอุทิศส่วนกุศลนั้นผู้เข้าร่วมพิธีสารทเดือนสิบเชื่อว่าบรรพบุรุษที่ไปเกิดเป็นเปรตจะได้รับผลบุญเมื่อลูกหลานกรวดน้ำอุทิศผลบุญให้ตนในวันสารทเดือนสิบ โดยเฉพาะในวันรับหรือส่งตายาย การจะได้รับผลบุญจากการกรวดน้ำนั้นลูกหลานต้องเขียนชื่อเปรตบรรพบุรุษไว้ในกระดาษ (ธีรศักดิ์ ทองนุ้ยพราหมณ์ (สัมภาษณ์) 27 กรกฎาคม 2553) หรือนำกระดูกบรรพบุรุษที่บรรจุไว้ในโกฐมารวมในพิธีสารทเดือนสิบ (นางจ่านงค์ รักษาชนม์ (สัมภาษณ์) 18 กันยายน 2553) หรือโดยเพียงการระลึกถึงบรรพบุรุษในใจ ในส่วนของการอุทิศถวายส่วนบุญนั้นคล้ายกับการบิณฑบาต (นางจรรยา วดี ขุนทอง (สัมภาษณ์) 18 กันยายน 2553) แต่บางแห่งจะทำบุญและกรวดน้ำโดยการระลึกถึงบรรพบุรุษโดยไม่ได้อ่านชื่อหรือเขียนชื่อใส่กระดาษหรือไม่ได้นำโกฐบรรจุกระดูกมารวมพิธีแต่อย่างใด (นางอนงค์ สุขหนู (สัมภาษณ์) 18 กันยายน 2553) ส่วนอาหารคาวหวานรวมถึงอาหารแห้งและข้าวของเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่ลูกหลานจัดเตรียมให้ นั้นบรรพบุรุษสามารถรับได้ด้วยการถวายของนั้นผ่านพระสงฆ์และลูกหลานอุทิศผลบุญนั้นให้แก่บรรพบุรุษ ซึ่งอาหารแห้งและข้าวของเครื่องใช้เปรตสามารถนำกลับไปยังโลกนรกได้ นอกจากนี้ยังเชื่อว่ามีเปรตบางประเภทที่มีบาปหนักจนไม่สามารถเข้าไปบริเวณวัดได้ ต้องนำอาหารมาวางไว้นอกวัดไต้ต้นไม้เพื่อให้เปรตเหล่านี้ได้รับอาหาร โดยบางแห่งมีชื่อเรียกเปรตประเภทนี้ว่า “หยก่องย ะ” (ธีรศักดิ์ ทองนุ้ยพราหมณ์ (สัมภาษณ์) 27 กรกฎาคม 2553) ในขณะที่พุทธศาสนาเรียกการอุทิศส่วนกุศลว่า “ปัตติทานมัย” คือบุญที่สำเร็จด้วยการให้ส่วนบุญซึ่งพุทธศาสนาเห็นว่าการทำบุญใด ๆ ก็ตามประกอบด้วยปัจจัย 4 อย่าง คือ 1) มีผู้ทำบุญ 2) มีของทำบุญ 3) มีผู้รับของทำบุญ และ 4) ผู้ทำบุญอุทิศผลจากการทำบุญให้ โดยปัจจัยทั้งสี่ต้องมีสภาพที่เหมาะสม กล่าวคือ ผู้ทำบุญต้องมีจิตที่เป็นกุศลในขณะที่ก่อนทำบุญขณะทำบุญและหลังทำบุญ ผู้รับของทำบุญต้องเป็นผู้มีคุณธรรม มีการระบุไว้ว่ามีบางกรณีที่มีการทำบุญให้แก่ภิกษุสงฆ์นอกพุทธศาสนาผู้รับผลบุญก็สามารถรับส่วนบุญได้ นอกจากนี้ผู้รับส่วนบุญต้องอยู่ในภาวะที่รับส่วนบุญได้ กล่าวคือมีกรรมชั่วที่เบาบาง ส่วนของทำบุญนั้นพระพุทธรูปจากกล่าวว่าเป็นสิ่งใดก็ได้ผลบุญเหมือนกัน เพื่อให้มองเห็นภาพได้ชัดเจนขึ้นขอเปรียบเทียบการอุทิศส่วนกุศลในประเพณีสารทเดือนสิบและในพุทธศาสนานิกายเถรวาท ดังนี้

ประเด็น	สารทเดือนสิบ	พุทธศาสนา
ผู้ทำบุญ	ลูกหลานทุกคน	ต้องมีจิตเป็นกุศล ก่อนทำบุญ ขณะทำบุญ และหลังทำบุญ
ของทำบุญและผลที่ได้	ทำด้วยอาหารคาวหวาน ผลไม้ ของใช้ และของแห้ง แต่จะให้ความสำคัญกับขนมเดือนสิบ โดยขนมแต่ละอย่างเป็นสัญลักษณ์แทนสิ่งอื่น เช่น ขนมลาแทนเสื้อผ้า ขนมบ้าแทนลูกสะบ้า เป็นต้น	<p>ติโรกุทหสูตรกล่าวถึงผลแห่งการอุทิศส่วนกุศลที่เปรตได้รับ</p> <ul style="list-style-type: none"> - การกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลให้แก่เปรต ทำให้ เกิดสระบัวให้เปรตได้ดื่ม ได้ใช้ มี ผิวพรรณงามดุจทอง - ถวายข้าวยาคุ ของกินของเคี้ยว เปรตได้ ข้าวยาคุ ของกินของเคี้ยว และอาหารทิพย์ - ถวายผ้าและที่นั่ง เปรตได้ ผ้าทิพย์ ยานทิพย์ ที่นั่ง ที่นอน
ผู้รับของทำบุญ	พระที่วัดใกล้บ้าน หรือ พระที่วัดที่บรรพบุรุษมักไปทำบุญ	พระที่มีคุณธรรมยิ่งสูงยิ่งดี
การอุทิศส่วนบุญ	นำกระดุก เขียนชื่อผู้ล่วงลับ หรือเอ่ยถึงในใจ หรือ ออกเสียงมาร่วมในการอุทิศส่วนกุศล บางแห่งระบุว่าผู้ที่อุทิศส่วนกุศลต้องเป็นเพศชายเท่านั้น	ระลึกถึงผู้รับผลบุญ

ประเด็น	สารทเดือนสิบ	พุทธศาสนา
คุณสมบัติ ของผู้รับ ส่วนบุญ	เปรตบรรพบุรุษที่ไปเกิด ในนรก	ใน 31 ภพภูมิ มีเพียงภพภูมิของเปรตที่รับ ผลบุญได้ ในหมู่เปรตมีเพียงปรตตูปชีวิโน และเวมานิกเปรตบางพวกเท่านั้นที่ สามารถรับส่วนบุญได้

จะเห็นได้ว่าแม้ชาวภาคใต้ส่วนใหญ่จะเชื่อว่าประเพณีสารทเดือนสิบเป็นประเพณีที่มีที่มาจากพุทธศาสนาแต่เมื่อพิจารณาจากข้อมูลด้านต่าง ๆ จะเห็นว่ามีความเป็นพราหมณ์ปนอยู่มากทั้งการนิยาม “กรรม” หรือ “เปรต” ที่มีความใกล้เคียงกับศาสนาพราหมณ์-ฮินดูอยู่มาก ไม่ว่านิยามของทั้งสองคำจะเป็นเช่นไรจุดมุ่งหมายยังคงเดิมนั้นคือสอนให้คนทำดีละเว้นชั่วหากทำชั่วต้องไปเกิดเป็นเปรตอดอยากทรมาน นอกจากนี้ในส่วนของกรอุทิศส่วนกุศลทั้งประเพณีสารทเดือนสิบและพุทธศานากล่าวถึงองค์ประกอบ 4 ประการเช่นกัน คือ ผู้ทำบุญ ของที่ทำบุญ ผู้รับของทำบุญ และผู้รับส่วนบุญ ผู้ที่ทำบุญอุทิศให้ ประเพณีสารทเดือนสิบเน้นที่ของทำบุญซึ่งจะต้องถึงผู้รับส่วนบุญส่วนในพุทธศาสนาเชื่อว่าผู้รับส่วนบุญจะได้รับส่วนบุญต่อเมื่อผู้รับของทำบุญมีคุณสมบัติพร้อมอย่างน้อยต้องมีศีลโดยผู้ทำบุญต้องประกอบด้วยศรัทธาสามของทำบุญเป็นอะไรก็ได้ที่ผู้ทำบุญให้ด้วยศรัทธา

บทส่งท้าย

จากข้อมูลที่ได้อธิบายมาในขั้นต้นเชื่อว่าสารทและศราทควรจะนิยามความเป็นไปเป็นการประกอบพิธีเพื่อญาติที่ล่วงลับมากกว่าที่จะหมายถึงฤดูใบไม้ร่วง เทศกาลทำบุญในวันสิ้นเดือนสิบ หรือการทำบุญตามกาล ตามข้อมูลที่นักวิชาการส่วนใหญ่ระบุเนื่องจากมีความสอดคล้องกับเป้าหมายของการประกอบพิธีมากกว่า นอกจากนี้ยังมีความเป็นไปได้ที่ประเพณีสารทเดือนสิบนั้นเป็นประเพณีที่มีความสืบเนื่องมาจากการพิธีศราทในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู เนื่องจากมีการนิยามความหมายที่สอดคล้องกันของ “สารท” และ “ศราท” รวมถึงความเชื่อเรื่อง “เปรต” ซึ่งตรงกับ “ปีตร” ในภาษาสันสกฤตหมายถึงบรรพบุรุษซึ่งสอดคล้องกับความหมายของเปรตในประเพณีสารทเดือนสิบ นอกจากนี้ทั้งสารทและศราทยังประกอบพิธีตรงกันในช่วงเดือนสิบทาง

จันทร์คติโดยเริ่มต้นที่แรม 1 ค่ำเดือนสิบ และสิ้นสุดลงในวันแรม 15 ค่ำเดือนสิบเช่นเดียวกันทุกปี นอกจากนี้ยังมีความเชื่อร่วมกันว่าในช่วง 2 สัปดาห์นี้เป็นช่วงที่พระยมอนุญาตให้บรรพบุรุษกลับมาเยี่ยมลูกหลานได้ อีกทั้งยังมีการอุทิศเครื่องเซ่นแก่เปรตในเชิงสัญลักษณ์ เช่น สิ่งแทนเสื้อผ้า เทศกาลปิตริภักซ์ใช้เส่นตายแทนเสื้อผ้าในขณะที่สารทเดือนสิบใช้ขนมลา เป็นต้น นอกจากนี้หากศึกษาในทางประวัติศาสตร์แล้วศาสนาพราหมณ์-ฮินดูยังมีอิทธิพลในภูมิภาคนี้ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 7-13 อันเนื่องมาจากการติดต่อค้าขายกับชาวอินเดีย ซึ่งส่งผลให้ศาสนาพราหมณ์เข้ามาแพร่หลายในส่วนนี้ของภูมิภาคด้วย ดังจะเห็นได้จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นถ้ำขูดเทวาลัย อิฐประดิษฐานรูปเคารพของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู จึงมีความเป็นไปได้ที่จะมีการถ่ายทอดพิธีกรรมโดยเฉพาะพิธีสารทเดือนสิบมายังภูมิภาคนี้

ในส่วนของการนิยามความหมายของ “กรรม” ถึงแม้ว่าพุทธศาสนาและประเพณีสารทเดือนสิบจะมีการตีความหมายที่แตกต่างกัน แต่ยังคงมุ่งเน้นสิ่งเดียวกัน นั่นคือการมุ่งเน้นในด้านศีลธรรมกล่าวคือมุ่งเน้นให้คนทำความดีละเว้นความชั่วเกรงกลัวการทำบาป จะเห็นได้จากพฤติกรรมของชาวภาคใต้ที่มีความเชื่อว่าการกระทำชั่วโดยเฉพาะต่อพ่อแม่ผู้มีพระคุณและสัตว์ต้องถูกใช้ชาติจะได้รับผลของกรรมชั่วตอบแทน ซึ่งผลจากการทำชั่วมีผลมากทั้งในชาตินี้และชาติหน้า ในชาตินี้ เช่น คนที่ทำร้าย พ่อแม่ ผู้มีพระคุณ ตายไปต้องตกนรกได้รับทุกข์ทรมานแสนสาหัส ส่วนคนที่ทำร้ายสัตว์มักจะได้รับผลร้ายในชาตินี้ ดังเช่น คนที่ไปตัดมือตัดเท้าชะนี ลิง ค่าง ลูกที่เกิดมากจะมีลักษณะพิการดังสัตว์ที่ตนทำร้าย ซึ่งความเชื่อเหล่านี้เป็นความเชื่อเรื่องกรรมของชาวภาคใต้ที่ส่งผลให้ชาวภาคใต้มีความเคารพรักต่อพ่อแม่ผู้มีพระคุณมาก

ในส่วนของการอุทิศส่วนกุศลในองค์ประกอบทั้ง 4 นั้น สารทเดือนสิบเน้นที่ของที่จะถวายและผลที่จะส่งถึงผู้รับส่วนกุศลคือเปรต ในขณะที่พุทธศาสนามุ่งเน้นที่ศรัทธาของผู้ทำบุญและผู้รับของถวายในฐานะที่ทำให้ของที่ถวายให้ผลบุญที่ทวีค่ามากเป็นร้อยเท่าทวีคูณ และหากผู้รับของถวายมีคุณสมบัติไม่เหมาะสมโดยเฉพาะไม่ดำรงตนอยู่ในศีลในธรรมของที่ถวายก็จะมีผลใด ๆ นั่นหมายถึงว่าผู้ที่เป็นเนื้อนาบุญอันยิ่งใหญ่คือผู้ที่สามารถทำให้ของทำบุญที่เปรียบเสมือนข้าวเปลือกหนึ่งเมล็ดให้ผลเป็นร้อยเป็นพันเมล็ด กล่าวคือทำบุญกับบุคคลผู้มีธรรมด้วยของเพียงน้อยนิดด้วยจิตที่ศรัทธาย่อมให้ผลบุญแน่นอนและทวีคูณ ดังนั้นแนวคิดนี้จึงน่าจะเป็นการสื่อถึงพุทธอุบายที่ต้องการให้ผู้ทำบุญต้องมีศรัทธา ซึ่งศรัทธาจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อผู้ที่มีความเข้าใจในคำสอนของ

ศาสนายังมากยิ่งขึ้นศรัทธามาก การเข้าใจในคำสอนในศาสนาเกิดขึ้นจากการเรียนรู้ที่เรียกว่าศึกษาทั้งปริยัติและปฏิบัติเพื่อให้เกิดปฏิเวธ นอกจากนี้ยังเป็นพุทธอุบายในการตรวจสอบคุณสมบัติของพระสงฆ์ในฐานะผู้รับว่าดำรงตนอยู่ในศีลในธรรมหรือไม่ ซึ่งหากมีการตรวจสอบคุณสมบัตินี้จะส่งผลให้พุทธศาสนิกชนที่ปฏิบัติดีมีคุณภาพมีคุณธรรม บวชเพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเองให้ได้พันทุกข์ตั้งเป้าหมายหลักของศาสนาเพื่อเป็นที่พึ่งแก่ผู้มีศรัทธา เป็นตั้งไฟฉายที่ส่องทางให้ผู้มีศรัทธาได้เดินตามเพื่อเข้าสู่เป้าหมายสูงสุดในศาสนาไมใช่บวชเพื่อหวังอามิสลาภยศดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

ดังนั้นประเพณีสารทเดือนสิบจึงเป็นประเพณีหนึ่งที่สื่อถึงหลักศีลธรรมโดยตรง กระตุ้นให้ทำความดีละเว้นความชั่ว เป็นประเพณีที่ควรอนุรักษ์ในฐานะเป็นเปลือกที่จะนำไปสู่การเข้าถึงแก่นธรรมคำสอนในพุทธศาสนาได้ในที่สุด สมควรมีการรวบรวมข้อมูลและจัดเป็นชุดความรู้เพื่อประชาสัมพันธ์ให้คนทั่วไปได้เข้าใจ นอกจากนี้ควรเพิ่มเกณฑ์ในการทำบุญนอกเหนือจากการจัดหมรับและการอุทิศส่วนกุศลให้แก่เปรตด้วยการตรวจสอบคุณภาพและคุณธรรมของพระผู้รับไทยทาน รวมถึงผู้เข้าร่วมพิธีเองก็ควรหมั่นศึกษาคำสอนในพุทธศาสนาทั้งปริยัติปฏิบัติให้เกิดปฏิเวธเพื่อที่จะได้เป็นศาสนิกผู้กอบปรีย์ด้วยศรัทธาและปัญญา

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2513). นางนพมาศ หรือ ตำรับท้าวศรีจุฬาลักษณ์. ธนบุรี: ศิลปาบรรณาคาร
- กระทรวงวัฒนธรรม. พิธีสารทเดือนสิบ. (ออนไลน์) เข้าถึงจาก http://www.m-culture.go.th/culture01/news/news-detail.php?news_id=189&land=th (2550, ธันวาคม 29)
- ดิเรก พรตตะเสน. (2519) วิชชา. วารสารวิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช ปีที่ 2 ฉบับที่ 1.
- ปรีชา นุ่นสุข. สารทเดือนสิบ. (ออนไลน์) เข้าถึงจาก http://www.kathutim.com/main/index.php?option=com_content&view&id=137&stemmed= (2551, เมษายน 14)
- เปรมจิต ชนวงษ์. (2525) เดือนสิบ 25 ที่ระลึกในการจัดงานเทศกาลเดือนสิบประจำปี 2525 ของจังหวัดนครศรีธรรมราช. กรุงเทพฯ: กุศลสยาม.

- พระครูสุนทรธรรมโสภณ (พระครูสุนทรธรรมโสภณ). (2549) การทำบุญเพื่ออุทิศส่วนบุญ (ออนไลน์) เข้าถึงจาก <http://www.src.ac.th/web/index.php?option=content&task=view&id=373&Itemid=69> (2551, เมษายน 25)
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) (2538) *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- (2538) *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- (2550) *เชื่อกกรรม รู้กรรม แก่กรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 9) ชุมพร: สวนปฏิบัติธรรมวัดทุ่งไผ่
- พระพรหมโมลี (วิลาศ ญาณวโร) (2545) *กรรมที่ปณี*. เล่ม 1-2. กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า.
- (2545) *โลกที่ปณี*. กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2543). *พระสูตรและอรรถกถา แปล ขุททำนิกายเปตวัตถุ*. เล่ม 2. (พิมพ์ครั้งที่ 4) นครปฐม: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546) *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน* กรุงเทพฯ: นานมี.
- สมปราชญ์ อัมมะพันธ์. (2548) *ประเพณีท้องถิ่นภาคใต้*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สันติ อุณะนำ. พระมหา. (2541) การศึกษาหลักคำสอนเรื่องเปรตในพระพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิต ความเชื่อและการปฏิบัติในวันสารทเดือนสิบของชาวพุทธ: ศึกษาเปรียบเทียบเฉพาะกรณี “การชิงเปรต” ในจังหวัดนครศรีธรรมราช และ “การตานกวยสลาก” ในจังหวัดลำพูน นครปฐม: วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. (2539) เล่ม 20. (พิมพ์ครั้งที่ 2) กรุงเทพฯ : พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน.
- หมื่นพรหมสมพัตสร. (2545) *นิราศเดือน* กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- อนุমানราชชน, พระยา. (2531) *ประเพณีเกี่ยวกับเทศกาลตรุษสารท*. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารเนื่องในวาระครบ 100 ปี พระยาอนุমানราชชน.
- อมรา ศรีสุชาติ. (2544) *สายรากภาคใต้: ภูมิลักษณะ รูปลักษณะ จิตลักษณะ*. กรุงเทพฯ :สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

- Davids, T. W. Rhys & William Stede. (1997) **Pali-English Dictionary**. Delhi: Munshiram Manoharlal.
- Dhirasekera, Jotiya & W. G. Weeraratne. (Ed) (1979-1989) **Encyclopaedia of Buddhism**. Vol. I-VI. Homagama: Government of Sri Lanka.
- Ganwiboon, Sumalai. (2005) **Concept of Life after Death as Depicted in the Vimanavatthu and the Petavatthu**. Delhi: Department of Buddhist Studies University of Delhi.
- Monier-Williams, Monier. (Ed) (2002) **A Sanskrit-English Dictionary**. Delhi: Motilal Banarsidass.
- Narada. (1988) **The Buddha and His Teachings**. Malaysia: Buddhist Missionary Society.
- Narada Mahathera (1980) **A Manual of Abhidhamma**. Kandy: Buddhist Publication Society.
- Nath, Rai Bahadur Lala Baij. (1981) **Hinduism: Ancient and Modern**. New Delhi: Golden Publication Service.
- Pandit, Moti Lal. (1993) **Being as Becoming**. New Delhi: Intercultural Publications.
- Petavatthu**. (Ed) N. A. Jayawickrama. London: PTS., 1977.
- Ruksat, Phramaha Suvin. (1998.) **A Study of the Conception of Kamma in Thai Buddhist Society with Special Reference to the Trai Phum Phra Ruang**. Ph.D. Thesis. Thesis. Delhi: Department of Buddhist Studies. University of Delhi.
- Sattayapal, Bhikshu. (1986) **An Analytical of Death in Pali Tipitaka**. Ph.D. Thesis. Delhi: Department of Buddhist Studies. University of Delhi.
- Stories of the Depart**. (Tr) Henry Snyder Gehman. (1993) Oxford: PTS.
- Stories of the Mansions**. (Tr) I. B. Horner (1993). Oxford: PTS.
- The Question of king Milinda**. (Ed) N. K. G. Mendis. (1993) Kandy: Buddhist Publication Society.

Three Worlds According to King Ruang. (Tr) Reynolds, Frank E. & Mani B. Reynolds. (1982) California: Asian Humanities Press/ Motilal Banarsidass.

Vimānavatthu. (Ed) N. A. Jayawickrama. (1977) London: PTS.

Wikipedia. “Pitr” (ออนไลน์) เข้าถึงจาก <http://en.wikipedia.org/wiki/Pitrs> (2550, มกราคม 12)

บุคคลอ้างอิง

สัมภาษณ์นายธีระศักดิ์ ทองนุ้ยพราหมณ์ บ้านเลขที่ 345 หมู่ 1 ตำบลท่าฉาง อำเภอท่าฉาง จังหวัดสุราษฎร์ธานี วันที่สัมภาษณ์ 27 กรกฎาคม 2553.

สัมภาษณ์นายสิทธิชัย ชีวะโรส บ้านเลขที่ 96/10 หมู่ 9 ตำบลขุนทะเล อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี (อดีตพระภิกษุ ภูมิลำเนาเดิม จังหวัดนครศรีธรรมราช) วันที่สัมภาษณ์ 27 กรกฎาคม 2553.

สัมภาษณ์นางจันทน์ รักษาชนม์ บ้านเลขที่ 348 หมู่ 8 ตำบลหน้าสตน อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช วันที่สัมภาษณ์ 18 กันยายน 2553.

สัมภาษณ์นางสาวภาวิณี ช่างกลาง บ้านเลขที่ 14 หมู่ 5 ตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช วันที่สัมภาษณ์ 18 กันยายน 2553.

สัมภาษณ์นางจรรยาดี ขุนทอง บ้านเลขที่ 404 หมู่ 4 ตำบลปรี อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช วันที่สัมภาษณ์ 18 กันยายน 2553.

สัมภาษณ์นางอนงค์ สุขหนู บ้านเลขที่ 262 หมู่ 6 ตำบลห้วยปริก อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช วันที่สัมภาษณ์ 18 กันยายน 2553.

นายประเสริฐ ขุนทอง ตำบลระโนด อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา (เสกสรร (2009). “สารทเดือนสิบ งานบุญรวมญาติที่บักซ์ไต” (ออนไลน์) เข้าถึงจาก <http://www.vcharkarn.com/vblog/72549> (2553, กรกฎาคม 18)